

अंगदविष्टि.

जुलुला छंद.

आराधुं अन्नपूरणा जिता कर यूरणा, करुणा कर तुं धायुं काम
 पूज्य परब्रह्मने धारी ये धरमने, करम ने शरमथी धर
 लंडार अलारे लरे सुभसागर तरे, सकण संकट हरे गंग
 कहे कविराज राणे लभ लाज, जे कोर्ध अडुयरी यरजु सह
 धरम ने अरथ ने काम सकण प्रणे, मोक्ष महिमा मणे धरम
 सूत्र ने पुत्र सपुत्र सुभसागरे, दिव्य दातार ठार ठाम
 सत्य ने शीण संतोष श्रीवंतसुभ, कोटिक जनमथी कीध
 कहत सामण सजे ताप त्रिविध तजे, रिद्धि ने सिद्धि श्री राम

दुष्टो.

श्रीपति गजुपति सरस्वति, करणु कोटिधा काम;
 कहे कवि सामण करजेडी, यरित्र हहे धरुं राम.
 राजराजेश्वर रामज, जगतपावन जशरूप;
 लंडागढ कोशीस वडे, पोत्या लारे लूप.
 सेतुपाज यांधी सजल, उतरिया त्रं तीर;
 ह्यावंत दाता निधि, श्री राजस रधुवीर.
 राम हहे विचारियुं, पूरणु आणी प्रीत;
 जुद्ध जेरे थाये नही, तो तो रुडी रीत.
 विचारयुं विष्टिकारणे, नर कुणु निर्ले होय;
 अम विचारी आपथी, सेना सामुं जेय.

छपय.

हनुमान हडीलो होय, जेतां राड ज मांडे;
 दुंडारोनव सहे तंन, मनथी रोष न छांडे;
 सुथीवसिंहासन ठाम, कामक्यम अयेवुं कलिये.
 नल लील जंजुवान, यित्त विश्वास न ललिये;
 शरपूर दढ धीर महा, साहसीक लायक लहुं;
 मान सन्मान सुभट सहित, क्यम अंगद प्रत्ये कहुं.

दुहो.

निर्मणनजर निश्चण करी, यातुर नर यित्त यहाय;
प्रीछयो अंगद पेर प्रिय, प्रीते प्रलुभ्यो पाय.
राज मुने शी आगन्या, हुकम यडावुं शीश;
वात तमारा मनतणी, धारी में जगदीश.

काव्य छंद.

अंगदकुं कहे राम, काम करनेकुं ज्ञान्या;
रावनसें कर आत, विष्टि कर जेजे आन्या.
नर्यो आठे नहि जेर, पेर ज्यैसी तुम कीजे;
राज करे गढलंक, सीत लछमनकुं दीजे.
तकसिर अकसिर तोय, कोय नहि जेर हमारै;
ज्यैसी कर ले आज, यित्त नर्यो याह तुमारै.

छपय.

नतरु यदे कपिराज, लाज लोपे गढ जेले;
जहं सुअसेज्ज हाम, गाममें अंदर जेले;
अंश विप्रको तंन, मनसु राढ न सांधे,
नतरु हर सअ जेर, योर कर पलमें आंधे.
पुनि रावनकुं रीजाव ल्यो, कहे सीत देवे सही;
सामण कहे ज्यैसी आतमें, रोष दोष देवे नही.

दुहो.

अं-कहे अंगद कर जेरके, निर्गुनसो कहा नेह;
कहा अजर अर काककुं, जैसा जेअर मेह.
राम-स्वभाव यह सत आतके, अकल अडीका अंक;
राम कहे आपनो प्रिछे, अज न काहे अंक.

छपय.

कहा कपूत कुं धंन, मन कहा भूरअ संग;
कहा काककुं कनक, कहा गर्दलकुं गंगा;
कहा अरकुं अजर, कहा निर्गुनसो नेह;
कहा सुतकी सेव, कहा गरुनी अिन जेहा.
पुनि कहा अहेरेशुं गान, कहा योरसो यातरी;
कहा रावनसुं रीजअन, जैसा देव ज्यैसी पातरी.

हुँहो.

राम-अक्षराक्षस ज्ये लूपति, अरी रत्नाकर भाणु;
दशे शीश रणु रोगतां, हणुतां मोटी हणु.

१८

छपय.

अं-कहा मूरअसें मेल, कहा कायागिन माया;
कहा रेकसें रुठ, कहा सेना गिन राया;
कहा नपुंसकसें नार, अपंगसें कहा अटारी;
कहा हरिद्रकुं दाम, कहा परस्त्रीसें यारी;
पुनि कहा कुहसको डूटनो, कहा धडलसों पारसी;
कहा रावनको रीअयन, नयौं अंधे आगे आरसी.

१९

हुँहो.

राम-दश शिष्य दशकंध ज्ये, रिध सिध रुडे राज;
सीता दे तो सौंतिज्ये, कोध करु कुणु काज.

२०

छपय.

अं-कहा लंडकुं लाज, कहा याडीमें आतर;
कहा बीअमे भोग, कहा जलगिन जे जतर;
कहा नूहेंकी जत, कहा गोविंदगिन गानो;
कहा डापणु दारिद्र, कहा सतगिने नयु शानो;
पुनि कहा भरकट कठे मनि, जुहारी धर घेडला;
कहा रावनकुं रीअयन, नयौं आवरीके शिर जेडला.

२१

हुँहो.

राम-गुन केडे अवगुणु करे, ज्ये पापीकी प्रीत;
अवगुणु केडे गुणु करे, तेज रुडानी रीत.

२२

छपय.

अं-कहा अलंक संग अयाल, कहा कुशिष्यकुं गिद्या;
कहा गिअसेा जेद, कहा निर्मलकी निदा;
कहा जेदसेा बेद, कहा निर्गुनसेा नेहा;
कहा जेरी गिसवास, कहा गिन रतका मेहा;
पुनि कहा कीरत कहे सुमकी, रामनामगिन जेखवेा;
रावनकुं कहा रीअयन, नयौं कौवयका जेखवेा.

२३

दुहा.

राम-सो आतनकी आत ये, मोकुं सुअ भीलाओ; तो अंगद तुम लंकमें, विष्टि करने नओ. २४
 राम कहे अंगद सुनो, विष्टि करने नओ; रावनसो आतां करो, मिल सीता शिर आओ. २५
 रावनसे धतनो कहे, सीता हे गूमर; नतरु हमसे बुध करो, धडी में ल्याओ आर. २६

जूलना छंद.

अं-आज महाराज करुणा करो तो कहुं, प्रीतशुं दीज्ये पाणु न्हेकुं; गउगडे नाद निशाणु निर्धोषना, ते ताणु टेक न्छ तर्त तोकुं; कोउशुं न्हेउ प्पेरा दशाननतणु, कोटि आणुतणुं मान मोकुं; दुष्टनी सेवथी देव भूकापीने, अह छय तणुतणु अंध छोकुं. २७

सोरठा.

राम-राम कहे सुन पीर, धीर अडे न्यौं हारीअ; न्हेलो भरे गुड पीर, तोलो विष न मारीअ. २८
 अं-कहे ल्याओ दश शीश, आंधी ल्याई सअ धीरसुं; कहे तोकुं गढ अंक, नाभुं लंक सअ नीरसुं. २९
 राम-सुन अंग कहे राम, कहे वचन न्हे तुम धटे; अअतो अही काम, विष्टि करवे आतसुं. ३०

जूलना छंद.

अं-कथन अंगद कहे शीश नामी प्रणु, कोउ मुजने अति होउ हासुं; आगन्या होय तो न्हे अं गाममां, नाम प्रतापथी नहिण नासुं; शीश दश छेदीने वीश लुण भेदिने, दुर्ग पाडी करु क्षेत्र आसुं; रावणो रंक रण यरणु प्रतापथी, लंक उदवस्त करी हरणु वासुं! ३१

दुहा.

राम-करुनानिध कहे का कहुं, अंगद न्हे सुन आज; वचन न माने आवरो, करवो धस विध काज. ३२

कवित.

अं-कहे तो अलवंत आनुं, कोउकुं में आंध ल्याई, कहे तो आकाशमें, उडाई छेक छेकमें;

कहो तो साठ लाख, कामनिके केश अहुं;
 कहो तो नगर अधर, निर्भश करुं नेकमें;
 कहो तो दशकंधके, दशकंधकुं निकंद करुं;
 कहो तो कर भीसके, याणीस करुं टेकमें;
 कहो तो लंक अंकलरी, नाभुंछो निसंक नीर;
 पावैं हुकम लावैं सीत, आवैं धडी अकमें;

33

हुंछो.

राम—डापणु छे दश कोटिधा, अंगद तुजमां अैन;
 अै विद्याअै विष्टि करे, अित्त अतुराध अैलेन.

34

सोरठो.

अं—अंगद कहे महाराज, क्षमा करे मोये अंककुं;
 अिश्वपतिके अयन, का कहुं रावन रंककुं.

35

हुंछो.

राम—अेर अेर में का कहुं, अंगद तुजसें आप;
 गुन्हो तकसिर दशकंधके, मेल करे तुम भाक.

36

अूलना छंद.

अं—घोडला न्नेडला टोडला अैहना, पोणिया पोण परअंड पाण;
 मेडियां डेरियां भाणियां न्णणियां, रावणुा डेरला रअवाण;
 शोणिये डोणिये नीरमां अोणिये, शोणिये अैहना अित्त आणा;
 अ्रताप अै नामनो हुकम होय रामनो, लंकआणी करुं स्तंलकाणा. 37

हुंछो.

राम—लंक आणवी नव पडे, दैयत नव लूंटाय;
 शत गाथेनां शिंगडां, तेथी टाढां थाय.

38

छपय.

अं—कहो तो उदयाअण छंद, सहित अस्ताअण अोपुं;
 कहो तो मेरु मंडाणु, रीत प्राचीद्विश रोपुं;
 कहो तो लू अह्मांड, तोल तरतीअे तोणुं;
 कहो तो लंक परलंक, अहुं अलनिधमां अोणुं;
 रज मात्र सेवक हुं रामनो, कयमअुं कासद कारणुं;
 सिहनी वातशियाणवां धरे, अने न अहुं स्तुत आरणुं.

39

રામ—સાચાશ કહે શ્રી રામ, અંગદ પંચાયન પૂરો;
વીરાધિવીર દઢ ધીર, પૂર સામદ શુભ શરો;
બુદ્ધિનિધાન બત્રીશ, બાબત બોતેરી બૂઝે;
સોળકળા સંપૂર્ણ, શાસ્ત્રગત સઘળી સૂઝે;
ગણપણુ તત્ત્વ ત્રિલોકનું, કોડવાર શું કહું કથી;
સકળ સૈન્ય મેં નિરખ્યું, નર બીજે નિર્ભય નથી. ૪૦

અં—માહારાજ રાજઅધિરાજ, તનુ તનુ સેવક તારો;
વાંક ગુન્હો તકસીર, ક્ષમા કરોજી મારો;
એક કરું છું અર્જ, રીસ ન કરો તો બોલું;
કકરનો કિકર કહેણ, પ્રીત પટંતર ખોલું;
કાને સોંપો છો મારચા, શર સામદ ગુણુ સૃષ્ટિએ;
ક્યમ મુજને સોંપ્યું કાસદું, જે વાત વિખણો વિષ્ટિએ. ૪૧

દુહો.

રામ—પદ્મ અઢાર પ્લવંગમાં, બહુ રીછ બોતેર કોડ;
વિષ્ટિ કામ સુત વાલિ વિણુ, જડે ન બીજી જોડ. ૪૨

સવૈયો.

અંગદ—હુકમ હોય હજુરી કરો, સોષી નાંખુ બાધો સાયર;
હુકમ હોય હજુરી કરો, મહા કામ કરવા છું માયર;
હુકમ હોય હજુરી કરો, જુદ્દે જોર કરું ત્યાં જાહર;
કાસદ કામ સોંપ્યું ક્યમ મુજને, છેક મુને કેમ કીધો કાયર. ૪૩

દુહો.

રામ—કાયર તુંજને ક્યમ કહું, સાયર શુર સરદાર;
જાહર છો મહા જોદ્ધમાં અપરંપાર અપાર. ૪૪

સવૈયો.

અં—અંગદ કહે આસા દો મુજને, જોરે જુદ્ધ કરું ત્યાં આજું;
હાથી લાથી સાથી એના, દેખી દિલ મારામાં દાજું;
મંત્ર રામનો મુખ છે મારે, લડતાં ભૂપતથી નહિ લાજું;
નીચ કામ કાસદનું કરવા, લંકામાં જાતાં હું લાજું. ૪૫

દુહો.

રામ—કાસદ કામ એ તો નહિ, એ મોટમ પદ મેર;
લંકપત શું છત દાખવે, તેહ સવાયો શેર. ૪૬

જૂલના છંદ.

અં-કોતો ગઢ લંકના સહસ્ર કટકા કરું, ઢઢોળિને કરું ધૂળધાણી;
કોતો હું સાત સાગરજળ સોષિને, આળપંપાળ કરું પૂરપાણી;
કોતો રક્ષસઅધારોળિ નાખું વળી, ભે વદો વદન મહારાજ વાણી;
કોતો દશકંધનું દેહવટ વાળિને, રોવરાવું અધી રાવરાણી. ૪૭

સવૈયા.

રામ-રામ કહે સાંભળરે અંગદ, પર્મભુદ્ધિ હમણું તો ધારો;
કહ્યું કરશે નહીં એ હંકારી, ભારે સર્પતણો છે ભારો;
સાગટિ નામે માર કહું નહિ, મોટા વાંક ન કાઢે મારો;
પાપી પહેલ કાઢે આગળથી, પૂઠે રાજ તમારો વારો. ૪૮

અં-કોતો આંધી સાહું બળવંતો, લંકાપતિ લંકાથી લાવું;
કોતો અશોક વાડીને સોષું, કાયર નામ ક્યમે નહિ કહાવું;
કોતો પુત્ર એના પરબળું, જરૂરપણે નવ પામે બળું;
હુકમ દિયો સામળના સ્વામી, એક ઘડીમાં શરણે આવું. ૪૯

રામ-બ્રહ્મરાક્ષસ એ ભૂપત ભુંડો, સંધારવા ન પડે તો સારું;
લૂંટાય નહિ લંકાની લક્ષ્મી, ધર્મભુદ્ધિ તે માટે ધારું;
ધંદળત સરખું રત્ન રોળાશે, માટે મન માને નહિ મારું;
વિષ્ટિ કરે માને નહિ મૂરખ, કામ પડશેજી તારું. ૫૦

અં-વિષ્ટિ કામ કરવું તે શાને, કરગરિ બોલ શા માટે કહિયે;
નગર જ્વર કરવું નિરવંશી, શત્રુવચન શા માટે સહિયે;
મુત પરિવાર સંધારું એના, હવે રાજ બેશી ક્યમ રહિયે;
લક્ષવસા સીતા અહીં લાવું, જરૂરપણે અયોધ્યા જઈયે. ૫૧

રામ-અદિકા બોલ કહો છો અંગદ, શૂરપણું બળે છે સૃષ્ટિ;
મારું મન તેથી નવ માને, રાડથકી નવ થઈએ રષ્ટિ;
શિવસેવકને માર્યા ઉપર, નથી ચાલતી મારી દષ્ટિ;
મુજને મુખ ઉપબવો અંગદ, વિવેકવાત કરો ત્યાં વિષ્ટિ. ૫૨

અં-રાજ તમારે મુખ ક્યમ બોલું, બળે હુકમ થયો તે જવાયું;
ગુણહીણો દેશે મુખ ગોળો, ભાંડ બોલશે એહ ભવાયું;
શત્રુવચન ક્યમ સાંખી રહિયું, તેહ દુઃખે મુજ તંન સવાયું;
સામળ સ્વામી કહો તે કહિયે, લક્ષવસા એવચન સવાયું. ૫૩

છંપા.

રામ-સામદ શર સાખાશ, વખાણ કરું શાં વાતે;
 હેતે મૂક્યો શિર હાથ, રીઝથકી રઘુનાથે;
 મમત ન મૂકશો માન, નૃપતિને ન કરો નમણાં;
 ગુણુહીણો દે ગાળ, બોલ કહેલો ત્યાં અમણા;
 વળિ સામ દામ ભેદે કરી, વિદિ વધારી વાધલો;
 મૂરખનું મન માને નહીં, શરપણું ત્યાં સાધલો. ૫૪

અંગદ હરખ્યો મન, હવે મન માન્યું મારું;
 ગમતી કરશું ગોઠ, ધીયમાં જેતી ધારું;
 સવાયે દોઢ શત સહસ્ર, વાદ કરતાં વાધે;
 રઢિયાળો રાવણુ રાય, શત્રુવટ શોભિત સાધે;
 પછે પરાક્રમથી પ્રાણે કરું, અંગદે વિચાર્યું અંકમાં;
 સામળ કહે સેવક રામનો, જઈ લૂટ પડાવું લંકમાં. ૫૫

કવિત.

અચન ચઢાયો શીશ, ધાયો મહા ધીરધીશ;
 દીસ ઘડી ચાર ચઢે, ગયો ગુન ગાય કે;
 લંક સો અતિ અનૂપ, દેખતહી રીઝ્યો ભૂપ;
 કૂપ બાગ પુલ ફલ, ચેત્યો ચિત ચહાયકે;
 મહીપત મહેલ આગે, જોર ચેલ બેલ દેખ;
 પહેલ પ્રતિહાર કાઢે, વજ્ર કર સહાયકે;
 બિકટ બાટ ટેડી ડેઢી, પર સાત માલ મેડી;
 ગેડી લીયે રહ્યો ઉભો, અંગદ જ્યો આયકે. ૫૬

છંપા.

સરોવર સમુદ્રાકાર, પંકજ સહસ્ર ખીલે;
 સ્ફટિક મણિની પાળ, ગોપ ગુણવંતા ઝીલે;
 કસ્તુરી બહેક બરાસ, વેર્યાં કેસર બહુ વાટે;
 હીરા જડિત ઘણી ઘેડ, ધુમર ઘણી ઘાટે ઘાટે;
 ઈંદ્રપૂરીની ઉપમા, કહેતાં વિમાસણુ કરે કવિ;
 લંકલીલા લખ કાટિધા, નિરખે અંગદ નવનવી. ૫૭

નક્ષત્ર સરખી નાર, ઝવેરની ન્યોતો સરખી;
 ચંપકવરણાં ચીર, પદ્મિની પૂરણુ પરખી;
 કનક મણીમય કુંભ, પ્રેમદા પરવરી પાણી;
 આલુપણુ ઉપમાય, ઈંદ્રકરી ઈંદ્રાણી;
 એ લખ જિહ્વાએ કવિ કહે, ભાટ ભાત ન શકે ભણી;
 સામળ કહે હું કેમ કહિ શકું, લીલા લહર લંકાતણી.

૫૮

દુહા.

ચાલ્યો અંગદ ચોંપથી, મુખ જપતો શ્રી રામ;
 પોતે આલ્યો પાંસરો, ન્યાં રાવણુનું ધામ.
 રિદ્ધ ઉપમા રાવણુતણી, કેમ કહે કવિરાજ;
 મહિપત મહેલ મધવા સમા, લંકા દેશકે લાજ.
 પ્રતિહાર બેઠો પોળપર, બોલ્યો મુખથી વાણ;
 કહાં જાયરે વાંદરા, મૂરખ મહા અજ્ઞાણ.

૫૯

૬૦

૬૧

છરપા.

જળહળ ન્યોત ઉઘોત, મણિ જળહળતા જડિયા;
 ચિતામણિ ભરભીત, નવે ગ્રહ આવી આડિયા;
 પરવાળા પર પોળ, સ્ફટિક સ્તંભ ઠયાં છે;
 યુગમણિ ચોપાસ, કનક કોઠાર કર્યાં છે;
 અષ્ટમાસિદ્ધિ નવનિધિ રિધિ, મહાલક્ષ્મિ વાસે વસી;
 શિવની આપી સમૃદ્ધિ ન્યાં, લાં ઉપમા કરવી કરી.
 ઝોળગ કરે ન્યાં ઈંદ્ર, ચંદ્ર ન્યાં છત્ર ધરે છે;
 દિવાકર કરે દીપ, વરુણુ ન્યાં નીર ભરે છે;
 ચાર વદનથી વેદ, બ્રહ્માણ પાઠ ભણે છે;
 ધલહલ તણુ ધર્મરાય, ગાનગુણુ એહ ગણે છે;

૬૨

રતન ખાણુ રતનાવળી, કલ્પદ્રુમ મોટાં મણી;
 રિદ્ધિ ધણી રાવણુ ધરે, અલખત ઈંદ્રાસનતણી.
 સાત સાનેરી કોટ, અધિક એક જોજન ઉંચા;
 પાંચમે પાંસઃ પોળ, ઝોળ ખરા ન્યાં ખુંચા;
 દરવાજા દશ વીશ, ખસે બાસઠ છે ખારી;
 ન્યાં બેઠા બળવંત, ધીર નર ધનુષો ધારી;
 વણુ આજાએ વિચરે નહીં, વાયુ સરખો પણુ જિહ્વાં;
 એ અતગિયળ અંગદ અધિક, પલક એક પહોંચો તિહાં.

૬૩

૬૪

સતર સહસ્ર સંગીત, વિવિધ પેર વાળં વાજે;
 ઘંટ ઘડિયાળાં ઘેર, ઘણાં નિશાન જ ગાજે;
 નવ લખ નવે હજાર, નવિન નૃત્ય કિત્તર નાચે;
 નાટક ચેટક નવરંગ, રાય દેખી મન રાચે;

વળી દેવદુંદુભિ ગડગડે, શોભા સુરનાયકતણી;
 આણું કોડ સામદ સહિત, લાયક બેઠા લંકાધણી.

૬૫

પુખરાજ પ્રવાળાં પાટ, ઝવેરની ન્યોતે જડિયાં;
 ચોરાશી જ્નેજન ચોક, મહેલ મણિમાણુક મઠિયાં;
 જ્નેજન સોલ સભાય, સિહાસન શોભા સોહિયે;
 મધવાથી બહુ માન, મહેલ દેખી મન મોહિયે;

વૈમાન દેવ વૈકુંઠનાં, શિવ આપી સમૃદ્ધિ ઘણી;
 બહો સમૃદ્ધ વિધ બારણે, લાયક બેઠા લંકાધણી.

૬૬

સહસ્ર ક્ષોણી સૈન્ય, શોભે રાવણની સાથે;
 મંદરાચળ મંડાણ, હેતે ધરે એક હાથે;
 સાઠ લાખ સરદાર, પ્રેમદા પ્રીતે પરણી;
 અણુવરી એંશી લાખ, વિવિધ રૂપાળી વરણી;

છે સાત લાખ સીત્તેર સૂત, ઈંદ્રજિત આદે અતિ;
 અનખી અહંકારી અંશપ્રત, રાવણ મોટો મહિપતિ.

૬૭

એક છત્ર ધર રાજ, પ્રતાપ પામ્યો તે પ્રોદે;
 દેવ દાનવ નર નાગ, કિંકરો સહુ કર જોડે;
 દશ મસ્તક ભુજ વીશ, ઈશ વરદાન જ દીધું;
 ચૌદ ચોકડી રાજ, કબુલ એ કર્મે કીધું;

કોઈ થયો નથી થાશે નહીં, બળવંત રાવણ સારખો;
 રામ વણુ કોઈ જિતે નહીં, પંડિત રૂડે પારખ્યો;

૬૮

પાંચ લાખ પરધાન, પાંચ અયુતો પાગેરી;
 છે દશ લાખ દિવાન, વીશ હજાર વજરી;
 સામદ સોલ હજાર, લાખ બહોતેરે રાજ;
 મંડળિક છન્નું લાખ, મુગટધર જોદા આજ;

આણું કરોડ બેઠા રહે, આઠ જામ હરનિશ જિહાં;
 સામળ કહે અંગદબળ અધિક, પલક એકે પુહોંત્યો તિહાં.

૬૯

દુહો.

પ્રતિહાર અચરજ પામિયો, લેખી લહર લંગૂર;
રહે રહે ઉભો વનચરા, સામઠ જોલ્યો શર.

૭૦

છાંપો.

પ્રતિ-પેશી ન શકે પવન, ભવન ઉભો રહે ઈંદર;
સુર સહુ સેવા કાજ, ચાકરીમાં રહે ચંદર;
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ, આણુ અવનીમાં જેની;
ધશ સરીખા ધીશ, રહે આસામાં એની;
તું પશુ પોજે ક્યમ પરવરે, હજુ લગણુ ધીરજ ધરું;
બરે જ્યાંથી આવ્યો તિહાં, નહિતર કોટી કટકા કરું.

૭૧

દુહો.

આણુસમજ્યો આણું ચલે, દેખત ઘોજે દીશ;
મારું મુદ્ગર જ્ઞેરથી, તોડિશ તારું શીશ.

૭૨

ઝૂલણા છંદ.

અં-કહે અંગદ પ્રતિહાર સુણુ પુરતણા, રાત દહાડો ખેઠો દેહ દાખે;
આળખે નહિ અલ્યા મૂઠ મૂરખ મને, ભાર ખોવા ભલો ભૂર ભાખે;
હાથ દીઠા નથી હોંસશું માહરા, ચોરટા દેહનો સ્વાદ આખે;
સત્ય કહેરે અલ્યા કેમ ખેઠો અહીં, કોતણાં ઝુંપડાં રીઝી રાખે.૭૩

દુહો.

પ્ર-એ મંદિર રાવણુતણાં, હીરા કનક જડાવ;
તું જવા સમરથ નહીં, બહાર રહી તું કહાવ.
અં-પ્રતિહાર કહે પોકારીને, કેવી તારી લંક;
રાવણુની સમૃદ્ધિ કહે, રાવણુ રાય કે રંક.

૭૪

૭૫

ઝૂલણા છંદ.

પ્ર-લંક શોભા તે લંગૂર તું શું લહે, ચિંતામણિ ચંદ્ર ચોપાસ ચળકે;
ઈંદ્રજિત ઉપમા પૂજી તું ઈંદ્રને, શરપણું સાંભળી શેષ સળકે;
દશકથે ઝરથી દિવપાળ ડાલે દશે, કોડ પચાસ પ્રતિ પ્રાણુ પલકે;
પામિયો કહે પશુ પેર પ્રીછે નહીં, કુંભકર્ણુ દેખી તુજ કુંભ ઢળકે.૭૬

અં-લંકલીલા લંગૂર લખ લૂટશે, મેલ મૂરખ મન માન મટકાં;
 ઈંદ્રજિત ઉપમા પુણ્ય પરવારિયું, ચાર દિવસતણાં ચોળ ચટકાં;
 દશકંઘશીશ દશરથસુત છેદશે, લૂંટિ લેશે તાહારાં લાખ લટકાં;
 રામ પરતાપથી કામ એ તો કરું, કુંભકરણુતણા કોડ કટકાં.૭૭
 પ્ર-લાજ ને કાજ લોપે ક્યમ માહરી, જાહરી જોખમાં કેમ જાકે;
 કેમ જન્ય દોઢિયે માનશું મેડિયે, મારશું ગેડિયે પૂછ સાહું;
 પ્રાજે કરું પિંડ આકાશ ઉડાડિશ હું, ચંચળપણું તારું ચિત્ત ચહાકે;
 પ્રતિહાર કે પશુતણીગાળક્યમસાંખું હું, લંકપતિનું અમો લૂણ ખાકે.૭૮
 અં-કપિવર કોપિયો લાજ લખ લોપિયો, આપિયો આપથી કોષ કુંડી;
 રણજંગ રોપિયો ચોદિશ ચોપિયો, ભમર ચઢાવિયાં દષ્ટિ ભુંડી;
 શેલશું ખેલશું રેલસું નગરમાં, કેશ આધામાં તે દાખું હુંડી;
 તારે મન અલ્યા લંકપતિ છત્રપતિ, મારે મન લંકપતિ એક ભુંડી.૭૯

હહા.

છત્રપતિ તો એક છે, રિદ્ધિપતિ રથુનાથ;
 એમ કહી પ્રતિહારનો, હોડે સહાયો હાથ. ૮૦
 પ્ર.-વણ આજ્ઞાએ વાંદરા, પાગ ધરે પુરમાંય;
 કાયા કોડ કટકા કરું, રહે રહે ઉભો ત્યાંય. ૮૧
 અં.-અંગદ હસીને ઝોલિયો, રાવણ છે બહુ દૂર;
 જાવાને અટકાવ ક્યમ, દશકંઘની હજૂર. ૮૨
 પ્ર.-વડો મૂરખ તું વાંદરા, વડિ વડિ કરે શું વાત;
 પોળ ખીલએ પાહવું, દિન ઉભો રહે સાત. ૮૩
 એવી પોજો સાત છે, દિન ઉભો રે પચાશ;
 અરજ સુણે જો રાયજ, મનની પહોંચે આશ. ૮૪
 કહાં મળવા તું આવિયો, શું લાવ્યો છે ભેટ;
 શું આપે છે મૂજને, વાત પહોંચાકું ઠંઠ. ૮૫
 અંગદે મન વિચારિયું, મળવા ન દે આ દિશ;
 કોપ કરીને કર અહો, પ્રતિહાર ચઢી રીશ. ૮૬

છરપો.

પોકારી પ્રતિહાર, ધીર ઉપર તે ધાયો;
 દીધી ગાળ દશ વીશ, પૂછ શત્રુનો સહાયો;

अंगदपर अंक प्रहार, कोप करीने कीर्षा;
 कुयम लोपे मुञ्ज लाञ्ज, दाव दोषीअ दीर्षा;
 पछि अंगद भीञ्ज्यो अंगमां, घाट प्रथम अनेा धङ्कुं;
 सामण कहे सेवक रामनो, नरपतिने वणते नङ्कुं.

८७

कवित.

प्रतिहारो दीधी गाण, अंगदने उडी आण;
 उठ्यो त्यांथी ततकाण, दावे हांत करडीने;
 जे चारेक लरी झण, कृतांत सरीजो काण;
 अधिक करंतो आण, धण्णी रीस धरडीने;
 सवायो धवायो वाण, ललेरुं तिलक लाण;
 बुद्धिनिधितणो आण, आळ्यो वपु वरडीने;
 पकड्यो त्यां प्रतिहार, महोडम दीधी भार;
 कधुं के शी वार ? दीधां पांचे शीर भरडीने.

८८

दुहेा.

दुसरी पिडकी संचर्यो, भीडीक नही कधुं मंन;
 वे पांचुकी तुल हने, ये आनरको तंन.

८९

कवित.

अगवीने दीधी होट, यातुरीथी कीर्षी चोट;
 कर्षा लोटपोट सहु, धीरपणे धाधने;
 मस्तकनी माण्णी मोट, कुदियो कनक कोट;
 अधिक जेरेनी आट, अठ्यो चित्त याहीने;
 हलावतो हाथ होठ, पूछतो प्रहार पोट;
 धण्णा गुणुतणो गोट, गयो गुणु गाधने;
 जेठो जिहां लंकाधीश, हृदमांहे राप्पी रीश;
 पांतरीश शीश उभो, सलामांहे साहीने.

९०

अज्ञाना छंद.

अतुर नर आक्षियो, मन समो माक्षियो, पाणियो जाल अधीक अक्षुं;
 नगर शुभ नरअतो, हृदयमां हरअतो, वरअतो अहेरनो वरअवेक्षुं;
 दशकंधक्षुं अक्षुं, अद्र विध जालक्षुं, जालशे लंड तो हंड देखुं;
 शरवीरपणुं साधक्षुं, विष्टिये वाधक्षुं, रामनी पासथी लालु लेक्षुं. ९१

છાંપા.

હાલક હુલક ત્રાસ, પજ્જો ડોઢી ને ડેઢી;
 અંઆરવ ચોપાસ, વિકટ વાટો ન્યાં ઢેડી;
 પ્રાજે કીધા પ્રતિહાર, દ્વાર ઉઘાડી ધાયો;
 પાંત્રીશ શીશ કરમાંય, અતિ અહંકારી આયો;
 તે ભેદા સહુ ભેદ રહ્યા, કર ઝિચો કો નવ થયો;
 સામળ કહે સેવક રામનો, તે ઘાહડ મલ ઘરમાં ગયો. ૯૨

ધાયો અંગદ ધીર, નીર ઉતાર્યાં નરનાં;
 દેવટ કીધો દરબાર, વખાણુ શાં કહું વાનરનાં;
 પુરમાં પજ્જો પુકાર, છે કે હિમ્મત છુટાણી;
 વાયે ચાલી વાત, લંક આધી લુંટાણી;
 ત્યાં ખલક આધિ ખળભળી, નાસવા લાગી નારિયો;
 કોઈ ઉંચી ચઢે અટારિયે, અંધ કરે કોઈ આરિયો. ૯૩

લપેટી વાટે લાખ, અપેટી કીધો ભેયો;
 અટપટી કરતો આળ, ટેક દેખાજો તોરો;
 કરતો હૂકાહૂક, ઊડતો એ આકાશે;
 કુદતો કરતો પ્રહાર, વખાણુ ધણેરાં વાસે;
 પ્રતિહારને મારી પરવર્યો, ઘાટ ધણા જાણુનો ધજ્યો;
 પછી રાવ થઈ ત્યાં રાવલે, રાવણુ પણ રોષે ચઢ્યો. ૯૪

ગઢલંકા ઘેર ઘેર, વાત વાયુવત વાધી;
 ચઢ્યું રામનું સેન, લંક લુંટાણી આધી;
 કહે માર્યો કુંભકર્ણુ, કહે રાવણુ રણુ રાજ્યો;
 કહે ઈંદ્રજિત અજિત તે ચાંચડવત ચોલ્યો;
 ગુલબાન ધણું ગલિ કુંચિએ, લાખ કરોડ લોકે લલ્હો;
 કહે રુઠ્યો રામ રાવણુપરે, ઉલ્ક્રપાત એવો થયો. ૯૫

દેશ બધે ડમડોલ, થયો લંકા ગુણુ ગામે;
 લૂટ્યા મહીપના મહેલ, કીધી અસ્વારી રામે;
 માથે લીધી મોટ, રૈયત નાડી દશ દેશ;
 બહાંયે લીધાં બાળ, કામિની ધૂટે કરે;
 કહે ફટ પ્રટરે તું રાવણુ, સતિ સીતા શાને હરી;
 સામળનો સ્વામી કોપિયો, કનકલંક લોહની કરી. ૯૬

थयुं रावलुने नलु, देशमां हुंरी वाडी;
 प्रतापवत प्रधान, यद्यो योपुंटे याडी;
 दीधि रैयतने धीर, वीर हुंकार्या वाटे;
 ज्ञेराणा महा ज्ञेद्ध, मूक्या अलु धाटे धाटे;
 ताप लाय्यो सलु तरश्रुआ, धैर्य कोछनुं नव रथुं;
 सामण कहे सेवक रामनो, अंगद नतां अटकुं थयुं. ९७

प्रतिहार पराक्रमी पांच, प्राणे कीधा पण पांचे;
 भीष्म तेथी अणवत, अंगदे लीधा आंचे;
 सात पांच पांत्रीश, शीश करमां शोभते;
 राम राम करतो माग, लाज सलुनी लोपते;
 हलका होल हलहल थयो, उर नव आय्यो दशकंधनो;
 वाण वांको नव थयो वालिसूत, अंधन छोडाय्यो अंधनो. ९८

पांत्रीश हलुी प्रतिहार, शीश अक्षां छे हथे;
 ज्ञेराणा वड ज्ञेद्ध, अलु वणग्या छे आथे;
 हनुमंत थकी हनर, धणो ज्ञेरावर नते;
 आव्यो सलामां शर, प्राणे करतो प्रभाते;
 कल्यांत कोवाहल वृद्धतो, कोद्ध ज्ञेनो शुं कहुं कथी;
 कोछने गणुतीमां नव गणु, निमिष मात्र नमतो नथी. ९९

पुरमां पञ्चो पुकार, होल दमकाव्या धीरे;
 अलु अणुगां रणुतूर, विपरीत वणुडाय्यां वीरे;
 लारे कुंकी बेर, अणुआरव शुभ पडावी;
 हरवाणे दीवान, योपणे नाण यढावी;
 वणी हलहल करी हनुरिये, हलकारो हित हामनो;
 महाराज राज सुलु महिपति, कोछ सेवक आव्यो रामनो. १००

हुंहा.

वात गछ अलु वेगथी, रावलु राय हनुर;
 प्रतिहार पांत्रीश मारिने, आव्यो वांहर शर. १०१

अधिपते मन विचारियुं, आव्यो ज्ञे हनुमान;
 कनकपुरी धडी अकमां, आणी कीधुं नाम. १०२

मनमांहे विचारीने, कीधी विपरित वात;
 उज्यो सिद्धसनथकी, धडवा तेनो धाट. १०३

સભા મધ્ય અંધન કરી, કોટ રચ્યો તે દીશ;
 નીચો થઈને આવશે, નમાવશે પછી શીશ. ૧૦૪
 અંગદ ન્યાં આગળ ગયો, ખિડકી જોઈ દષ્ટ;
 રામ ચરિને શું નમું? મનમાં પામ્યો કષ્ટ. ૧૦૫
 કોઈ કરીને કુદિયો, કરી જોર અપાર;
 કોટ આળંગી હુલકિયો, ગયો સભાને ઠાર. ૧૦૬
 આલ અવનિ એકત્ર કરી, કીધો હુલકાપાત;
 અંગદ ઉતર્યો આકાશથી, ગળ્યો કડકડાટ. ૧૦૭
 દીગ્મૂઠ થયા સહુ દેખતાં, દીઠો કૃતાંત કાલ.
 પર્વત સરખો પ્રચંડ નર, ધરિને દીધી શાલ. ૧૦૮

છરપો.

અંગદ કૂઘો આકાશ, કોટ કૂદી માંહે પડિયો;
 આણું કોડ બળવંત, આપ તે મધ્યે અડિયો;
 પ્રલય કાળની આંચ, કોઈલો જમદૂત સરખો;
 પડ્યો ત્રાસ ચોપાસ, નરેદ્રાદે સહુ નરખ્યો;
 સંભાળી શસ્ત્ર કો નવ શક્યા, શુધ શુધ સર્વ ભૂલી ગયા;
 સામળ કહે સેવક રામનો, દીઠો જોઈ અંખા થયા. ૧૦૯

ઝૂલણા છંદ.

કોઈ દંત કરડિયો, મુખ મૂછ મરડિયો, આપ અધિકાર અધિપત એઠો;
 હીસે બહો હાથિયા, શોભિતા સાથિયા; ભાથિયા ભીડ રીસાળ રેઠો;
 શર મહા પૂર એ કૂર કોપે ભર્યો, નૂર નરપતિ બળવંત બેઠો;
 શુભ સભા સાથમાં પાંત્રીશ હાથમાં, પોકર બહુ કરતો બહુ પ્લવંગ પેઠો. ૧૧૦

છરપા.

લંકપતિ એક લક્ષ, બેઠા બળવંતા એ બહુને;
 સિંહાસન છત્ર ને ચમર, શોભે સુખ સાગર સહુને;
 એકે કેડે આણું કરોડ, ધીર રણ ધનુષો ધારી;
 કૃતાંત સરીખા કાળ, અતલિબળ અપરંપારી;
 જઈ અંગદ તે મધ્યે અડ્યો, સભા દેખી દિલમાં હસ્યો;
 મહિમા દેખાડું માહરો, વિચાર એવો મનમાં વસ્યો. ૧૧૧

भरउतो मूछ ने पूंछ, ढींग ज्छ पोत्यो ठेठ;
 पांतीश शीश जे प्राणु, भूपतने करशुं भेट;
 को साथ करशुं वात, को साथ ज्योलज् ज्योलुं;
 मुज पराक्रम अणभुद्ध, ते को आगण ज्छ ज्योलुं.
 वांको वेणु वधा विना, ज्ये नूहो नहर नहीं ज्छे;
 अंगद ज्येम विचार करी, नरपतने वचने नउ ११२

हुडो.

दशकंधने दुःख मनाववा, अधिपत ज्योगण भवा ज्येन;
 छष्ट लारी अंगदो तिहां, विद्यो विपरीत वेणु. ११३

कवित.

अं—अहोतसें ज्येठे तैसे, हेजे ज्व अंगदने;
 भूपको हँ रूप कान, ज्योत्यो कोध करके;
 लंकापत ज्येक सुन्यो, आलीकी कक्षमांको;
 मास अट पास रह्यो, लाग्यो पाठ परके;
 हुज्जे कार्तवीर्य धर, आंध लियो पारणुमे;
 आलककी पीछाडीसें, पडी टाल सरके;
 नंगाशीर करे ज्जे तो, ज्येधानीसें ज्योअभुरे;
 लंपट वराक चोर, लायो रत्न हरके. ११४

सा—सामद ज्येकसलाको, ज्योत्यो अल ज्जेर आप;
 त्रिलोक सकल माने, लंकापत साज्को;
 ज्योली तुं ज्जने नहीं. मडीपके मुअ आगे;
 नंगली ज्जली ज्जेसो, दासद के काज्को;
 तनु टुक टुक करे, तारो अअ शायत मे;
 गुदताहो गुन्हो तेरो, छष्ट अली आज्को;
 अकलसें ज्योगण ले, भूप रूप रावनको;
 नतरु अवसान आयो, तेरी देह ताज्को. ११५

जूलया छंद.

अं—ज्योखियो आण रिते शुद्धि निधान त्यां, अंगद कहे सांभणो धर्मधृती;
 कोलु रंजज्ये रावणो ज्जनमियो, वृश्चिकी सर्पणी हरणु कृती;
 करकटी भर्कटी के अण अलकी, नूठ ज्जे ते तो आय नृती;
 संदेह लागि अदया सेवको माहरो, रावणुनी मात ते क्वणु हृती ? ११६

सा-लंघ पूछा अत्या लंड लवरी करे, भूराभा मन गभी भोग्ग भाणे;
 कासदा दासदा लेण लणी लावियो, नीय निर्मोह्य गुणु गान नाणे?
 कोड तेनीश कर जेडी उला रडे, होड हारे जेका तेड ताणे;
 जशतणे रूप जे भूप भूमंडणे, लंडपतने त्रणु लोड जणे. ११७

अं-ज्योणभाव ज्योणुअल्पभुद्ध अधिपतिने, तोलके पाड मानीश तारो;
 गाण पुंडार तारो नही सांपीज्ये, पांनिश त्यम तारो जणु वारो;
 रिद्धि रावणु तणी पुण्य परवारियुं, आपी रबो ज्येहना आयुआरो;
 दशकंध जे अंध जे धंध धाये धणो, यित्तमां जेत जे चोर भारो. ११८

सा-उंधकर्मा अत्या अलागिया वानरा, जेतरे जेत ज्योपक्ष यित्ते;
 कोणु गजुं ताडरुं किंकरा कासदा, ज्योली न जणु नरपती नीते;
 पाग तुं लाग परणुम कर जेडीने, पामीश लहाणु पुरपत प्रते;
 राज महाराज राजेंद्रो राज्ज्यो, राज सलातणी ज्योव रीते. ११९

छरपा.

अं-रामचंद्रनी नार, सिता सति माता मोरी;
 द्वैत्य दानव को दुष्ट, चंटाण करी लाव्यो चोरी;
 द्यानिधि दातार, धर्म हणु मनमां धारे;
 पाछी आपे जे सीत, तो ज्येने नव भारे;
 नहितर देश देहवट करे, ज्येवी आज्ञा आपी मुने;
 यतुर होय तो जेतजे, ज्येतावा आव्यो तुने. १२०

सा-भरद मुंछाणे वीर, रामनी रामा लाव्यो;
 शर पूर दड धीर, कोड कंदर्पवत् कहाव्यो;
 दशकंध नाम दरियाव, तरवार ताती त्रिलोके;
 जेनेर होय तो जणुज्यो, सिता भूकी अशोके;
 पाछी जेतामां प्रीछशा, अदकुं ज्योले अनर्थ थशे;
 लाड करंता आवो छो लंडमां, जरूर ज्ये सहुना जशे. १२१

दुहा.

अं-जननी कुणु रावणुतणी, लहु उपजव्या पाण;
 जत श्वान के शकरी, लुंडणु के शिपाण. १२२
 के वीछणु के नागणी, के करकटनी नार;
 के ज्येण ज्ये कोणु छे, ज्योले नही गमार. १२३

ज्वालत नहि कछु नीय हो, के मुंगा के टोर;
 के अमारो दीन हो, के नतिके चोर. १२४
 प्रकृत हुं अउि जेरको, डेर न पाडिं ज्ञान;
 के कूटीहें आंभरी, के सुनते नहि कान ? १२५

जूलाला छंद.

चोकार करतां घडी पांच पूरलु थछ, ज्वालतां शे नथी कर्म कूट्या;
 रीस यदशे मुने शीश तम तोडथुं, कृतांत कोपतां काण भूट्या;
 चोर माटे भीहो छो सहु चित्तमां, तोल अहंकारना टेक कूट्या;
 अंगद कहे उत्तर शे नथी आपता, सर्वनी आंभ के कान कूट्या ? १२६

हुंछो.

वांकां वचन अवाणु सूलुी, यहि रावलुने रीश;
 पगनी न्वाणा प्रगटि ते, जघने बेदी शीश. १२७
 वाधने वणी वकारियो, शुभ छंछेड्यो साप;
 सिंह पंभाजो पाभरो, अतलीभण अ आप. १२८

जूलाला छंद.

हेह दार्ज्यो दशानन धाणुं हिल विषे, अंक आपे थयो तेह ताथे;
 उछल्यो अंक कर आप आसन थकी, मुअ मूछ भरउि हीत होउ हाथे;
 रा-कोणु तुज नाम ने गाम ने डाम कहे, काम कशुं छे पशु लूप साथे;
 डा तणो मोकथ्यो हां लगी आवियो, आल बाधा भरें आंय आथे ? १२९
 अं-वाणीना पुत्र धरसूत्र शुभ पर्वते, नाम अंगद मारुं डरअ अेवा;
 शरलु रहुं छुं रधुनाथना यरलुनी, देवना देव अधिदेव देवा;
 धुअपाने करी आन जेगी धरे, छंद अह्मा करे छश सेवा;
 ते तणी नारने तरकरी लावियो, लंक लागि आवियो सूध लेवा. १३०

हुंछो.

रावलु-कहेरे अंगद कान हें, ज्वाल अउरेर अट;
 मुअसैं ज्वाल समावकें, जनुं लरियो घट. १३१

कवित.

अं-तातकी निशानी अेह, हेह परयंड जेको;
 मेध धन गाले अेसा, तोर रहे तनमें;
 शर महा सुलट हें, पूरहें प्रतापनको;
 नारानको वर आप, पशु जत जनमें;

सुग्रीवको सहोदर, मित्र हनुमान लुंका;
नाम नव अंड जने, आली पिंडत अनमें,
इक्षिपट राप्पे पास, पूर अटमास ताकुं;
शानपने शान आन, समञ मूढ मनमें; १३२

हुं।

रावण-अथ तेरो आदर लयो, अंगद आयो अंत;
साचो थोव अताय तुं, कानहि हें हनुमंत. १३३

इवित.

अं-सुन्यो हनुमानल जे, सेचक श्री रामलुंका;
अंजनी कुमार हे, आधार यह रंकाका;
पवनका पुत्र, अवतार महासुदुंका;
महेरनका तारन, मारन दुष्ट अंकाका;
जनमका जति आप, सतीका शोक हरन;
पूरन अंड अंजनमें, करन नाद लंकाका;
अक्षयकुं मार जायो, संघार्यो प्रधान तेरो;
अंगद कहे रावनसुं, लूटनहार लंकाका. १३४

हुं।

शत योजन सायर तयो, शिरकर लज्जमन होय;
अगत उडाई लंकमें, वे हनुमंतो जेय. १३५

रावण-सुग्रीवमें क्या सातपन, कला सुग्रीवमें शर;
आनर आनरकी उपमा, नीच गमावे नर. १३६

छाप्यो.

अं-शुं सुग्रीवनुं शर, अतुरपणे ले आडी;
वाणी सरभा वडलथ, लुप लारे गुण लाध;
हनुमंत सरप्यो अणवंत, हरोल हडीलो हाथी;
लूटी लीधी लंक, तेह सुग्रीवना साथी;
अनभी नरो नमाविया, अणियाशुं आंधे आकरी;
अदार पन्न ज्योतेर कोड नर, ते करे सुग्रीवनी आकरी. १३७

हुं।

प्राजे करे पल अकमां, करे जे उपर कोध;
शर सामद सुग्रीवना, जंजुवान छे जेध. १३८

रावणु-अधिक ज्योति अम अंगदा, जंशुवान ते डोणु;
नथी हीहा नथी सांलज्यो, अम पैदा थयो आणु. १३६

छरयो.

अं-ज्जेवनवंत जशवंत, अधिक पराक्रम आपे;
करे सुथीव जे राज, तेह जेने परतापे;
नल नील जेनां नाम, तेह किंकर छे जेना;
अदार पन्ननो प्रधान, तोल त्रहो पक्षे तेना;
जिते जंशुवानने, सरज्यो नथी डोण सष्टमां;
सामण कहे अधिक पराक्रमी, नथी वण्यां डोण वष्टमां. १४०

हुहो.

रावणु-नल वानर ते डोणु नर, वानर करे वभाणु;
नीय उपमा करे जिय तुं, अंगद नाम अज्जणु. १४१

छरयो.

अं-नल वानर नर तेह, होड करी ते हार्या;
नल वानर नर तेह, पाणु पाणु पर तार्या;
नल वानर नर तेह, सागर आणु डीघा;
नल वानर नर तेह, पयोधि पयवत पीघा;
ज्जण उपर जेणे स्थण कर्यां, विकट वाट ज्जणवंकमां;
सामण कहे नर ते नील नल, लश्कर लाज्यो लंकमां. १४२

हुहो.

रावणु-किंकर उपमा सिद्ध करे, नीय जत डोणु नील;
भारे मन तो पिपीलिका, तारे मन तो शील. १४३

कवित.

अं-सहस्रार्जुन सुर यडो, नव अंडको नरेद्र;
ज्जके दरबार हाडो, रावणु तुं रखोहो;
रमाज्यो ज्जमाज्यो रीत, पथु जत प्रीत कीनी;
दीनी शीअ होड आयो, लज्जन सण लखो हे;
अक दीस नील गयो, नरेन्द्रके नगरमे;
पकरी पूरपतिकुं, आकाश भीर अखो हे;
जेरके प्रनाम कियो, नीलमनि भेट दियो;
लियो जश घेर आयो, नील नाम कखो हे. १४४

दुहा.

नील नरकुं नहि जनियो, ताका नाम अन्नन;	
दशकंध नन तुं हिल पिणे, आनरको पिआन.	१४५
सहस्रार्जुनकी पेशकश, ल्यायो नील गुनआम;	
निरप्यो निलमनि नअमे, नील धरायो नाम.	१४६
लायक लछमन सारणे, प्रीति रणे जे पास;	
आलप लो तुम आपसें, अससें तोरे पास.	१४७
रावण-कहेरे लछमन डान हे, नका करे पिआन;	
नूकी आत जल्पे यहां, तो परहे तुज प्रान.	१४८

कवित.

अं-सुमित्राणका नंदन, जगतका हे अंदन;	
दुष्टका निकंदन अंदनतरु, सिद्ध सखाका;	
रघुअहरेका भीर, धर्मका धुंधर धीर;	
शुद्ध हे शरीर सत्य, जति जेग दण्डका;	
नरपतका नायक, सत्य गुनमें लायक;	
सायक कवि सामलका, पूर्ण प्रीत पखाका;	
आप घेर नय पूछ, अछ लछमनणका;	
कान नाक छेहे तेरी, जेन सूर्पनखाका.	१४९

दुहा.

लगिनीकुं ज्यो भेटियो, होउसुं आंधी हाथ;	
कान नाक हो छेदिये, सोरि रामका आता;	१५०
रावण-केसो तेरो राम है, किस पिध कोना काम;	
इरे इरे अपे अहो, रसनामें श्री राम.	१५१

कवित.

अं-पुछे कहा रामनकुं, जगतका सर्जनार;	
धस जैसे ध्यान धरे, जयाका तुं चोरहे;	
गरीअनका निवाज, नाथ हें अनाथनका;	
पतितका पावन प्रतिपाल जगत करेहे;	
ताटकाका प्रान लियो, पर हूपर हूर डियो;	
त्रिशिराकुं तोर्यो अय, आहर तो तेरो हे;	

સામળ કહે સધારે, પાનીપર પહાન તારે;
અલખત અલખસેતી, આલાસો રામ મેરોહે. ૧૫૨

દુહો.

અંબક ત્રોડ સીતા વયો, નીચે આણે પાન;
તોકું છોડાયો તિહાં, સોહી રઘુબર જન. ૧૫૩

ઝૂલણા છંદ.

રાવણુ-વખાણુ કરે અલ્યા વાનરા રામનું, કેટલું સાંભળ્યું જૂઠું જેવું
શીશ સાટે કરી લંક લગિ આવિયો, લોળિયું લાભનું શુંજ લેવું;
દેહ માનવતણી એહમાં બળ કશું, સિદ્ધશ્રી જાણીને શીદ સેવું;
જાણતો હોય તો કહે અલ્યા વાનરા, જ્ઞેર કરતૂત પ્રાક્રમ કહેવું. ૧૫૪

છંપા.

અં-હણ્યો જેણે હિરણ્યાક્ષ સાક્ષ પ્રહલાદાં દીધી;
ફરશીધર ફરશુરામ, નેક નક્ષત્રી કીધી;
બલિ આંખો પાતાળ, સહજમાં અહલ્યા તારી;
દુષ્ટનો દ્રેણ્યો ઠામ, વાળિને નાંખ્યો મારી;
પાપાણુ તાર્યા પયોનિધિ, સેતુપાજ આંખો હવે;
મમત મૂઠ મૂરખ કરે, એ નર આળખશો અખે. ૧૫૫

રાવણુ-મૂરખ મૂઠ અજાણુ, પહાણુથી દીસે પોઠો;
શઠ કેરો સરદાર, જગતમાં નહિ કો જ્ઞેડો;
આપડિયાં કાપડિયાં, જટાળાં જ્ઞેઠાં જ્ઞેગી;
ભુખ દુઃખ ભિખારી ભૂર, કહે તેને એ ભોગી;
એવા અસંખ્ય અલેખધા, ચરણુ આંખે નિલ માહરા;
મુજ સાથે જુદ્ધ એ શું કરે, રામ લક્ષમણુ ખે તાહરા. ૧૫૬

અં-રિદ્ધિ હીરો રઘુનાથ, પથ્થર રાવણુ પરિચટનો;
તે શું જાણે તોલ, રાજસ ઝોલી વટનો;
રિદ્ધિ અમૃત રઘુનાથ, એરથી રાવણુ કડુઆ;
ઘાતાને દુઃખ દેનાર, બુદ્ધિહીણુ બુદ્ધિ બુડીઆ;
વળિ ઉપાસક તું ધશનો, જેવડે તું જ્ઞેરો કરે;
અંગદ કહે ઇષ્ટ મારા તણું, અહનિશ ધ્યાન ધર્મે ધરે. ૧૫૭

जूलाया छंद.

राव-ज अत्या ज्वतो कहे तारा रामने, गाम केम आवियो धाम धातो;
 देह दीही नथी तें दशानन तण्णी, कान सुणी नथी वेणु वातो;
 कुंलकर्णु आणस तण्ण उंशे, लाप सवा मणु भीय पातो;
 केड ज्योतेर ने पद्म अठारमां, अंभशेो नहि कोणु अ्येक जतो.
 अं-अत्या राम आगण कशी वात ते ताहरी, श्वाननी वात शी सिह साथे;
 रक करत कहे राज राजेंद्रने, लाल शेो लीज्ये तेह त्याथे;
 देणाड ताहरो उल्लरो दणपति, माहरो अण सहे पांय पाथे;
 केड कुंलाताणु मान मोकुं अति, ज्येवी हुं होंस रापुं छुं हाथे.

दुहा.

रावणु-वढवा आण्यो वांदरा, तो ते करीअ्ये पेर;
 ज न मकुं छुं ज्वतो, धणुा हेतथी घेर. १६०
 अं-नही लढने में आयो हुं, कहेने आयो पात;
 जे सुनो तो में कहुं, जे कहावी रघुनाथ. १६१
 रावणु-देडीं दुहाध रामकी, जे मुअ ज्योले नूठ;
 अ्येक पात अ्येसी कहे, प्रति उत्तर ले विठ.

कवित.

अंगद-सुनो युं लंकाधीश, दसही धरायो शीश;
 छसके प्रताप आप, जेठे हो. जु पांयमे;
 रामजकुं सीत दीजे, राज जेठे लंक कीजे;
 भीजे नही कोष सिद्ध, पामोगे सांयमे;
 न तो गढ लंक लूट्यो, जेनो आप काल पुट्यो;
 रुठ्यो ज्ये राम नाम, काल लियो सांयमे;
 सालमकी येहि पात, अंगद ज्यु कहे साय;
 मन राय नाय करे, थये आभय्ये सांयमे.

१६३

रावणु-आनरा जिप्रीत पात, कहा कहे रामजकुं;
 तेरे कछु याहीअ्ये, मनमें का मोर है;
 ज तुं तेरे राम आगुं, शीशहि पछार ड्ये;
 ले आण्यो लंकमें ज्यौं, लरनेका डार है;

जंगली प्रधान नको, ताथे मे माल देजो;
लेजो हे तुं हत जेसो, जेसो तेरो न्जर है;
जेकही गुलाम मेरो, मारी बकचूर करे;
राम जेसे सेवकाळ, लाभलि करार है.

अं-सुन जे दशकंध अंध, आरतका तुं है चोर;
जगतमाता जननी, किकर हर लायो है;
अप्य तेरी समृद्ध गंध, गंधलंका आर जन;
नव अह छोर डरे, देव सुभ पायो है;
वाकुं तुं नव भुजे, सुजे नहीं तोय नये;
तुं प्रतीत नके गुन, जेद जेसे गायो है;
प्रयंड हंड तोकुं देगो, अप्ये कळो मेरो मान;
तेरो घाट धडनेकुं, आप राम आयो है.

रावण-मस्तकमें जटाधारी, कहावते ब्रह्मचारी;
अनकल अहारी सारी, आयुध धरी इरता है;
कहा नने डोन काज, गाम लोक डिये ताज;
संग नहीं कौड साज, राज कडे इरता है;
देभनमे भीर दोध, जेसे नलि धीर कोध;
अपनी आरत जोध, आतर में इरता है;
सामल कहे सुवेभी, सेना में अहोत पेभी;
मांडके अलेजे देभी, रावण का इरता है !

हुंहा.

अप्य मणिया घोषा गडगडे, पोढा जेनी पीठ;
मरोडे मणिवरतणी, ज्यां जे देडक दीठ ?

कवित.

अंगद-धकटेमें धरा धुले, जेहमें न दिन सुजे;
भुजे नलि तोय मान, भरहुंके मोरेगो;
नाल गोल आन छुटे, गाम काट लंक लूटे;
रुठेगो रणयो दायो, देके अह छारेगो;
हनुमानकुं लकारे, उरेगो तुं तो डकारे;
नगारे सप्य कूट कूट, शीटशट इरेगो;
सामल कहे जेर जेर, आयो हें अछत शेर;
घेर लेगो करी रीथ, अप्य राम तोरेगो.

ઝૂલાણા છંદ.

- ૨૧-અંગદા અંગમાં શે તું સમજે નહીં, કૃપ કાયરતણી તુંજ આવ્યો !
 કપુત વાળીતણા કુળ વિષે અવતર્યો, કે શકે નીચનું થાન ધાવ્યો !
 શતક કટકા કર્યા તાત તારાતણા, તેતણી ભક્તિમાં ભૂર ભાવ્યો !
 વાનરા સર્વનો ઘાટ ઘડાવવા, લખવસા લક્ષ્મણે આંહી લાવ્યો !
- અં-પાપાણુ અગ્નને પ્રોછલું કેટલું, જેહમાં ગુણુ નહિ જ્ઞાન જ્ઞાતા;
 વીશ છે નેત્ર પણુ અંધ વપુએ થયો, શોધતો શે નથી ચિત્ત ચહાતા;
 જે કરે જેટલું ભોગ તે ભોગવે, તે તમો દેખશો ધંધ ધાતા;
 વાળિ વૈકુંઠ પદ પામિયો પ્રીતથી, રામજી મુક્તિપદ દિવ્ય દાતા.
- ૨૧-કાપડી વેપ લઈ વન વિષે જે પૂરે, શીશ જટા ધરે સંગ સારો;
 સીતની શુદ્ધ નવ માસ નિરખી નહીં, આજ સાગરતણો દીઠ આરો;
 લાવિએ રીંછ લંગૂર લખ કાટિધા, માનવી મૂળ મુખવાસ મારો;
 લંકપતિ છત્રપતિ રાય રાવણુ સાથે, રાઠમાં જીતશે રામ તારો !
- અં-એક કિંકર આહી આવશે રામનો, તે નહીં તાહરો જોલ સાંખે;
 તાત મારાતણી કીર્તિના કવિ તમો, હું ખમું જોલ જે ભુંડ ભાખે;
 અન્ય જણુને આશિઆળ શી તાહરી, જે ઘડી એકમાં જોર ઝાંખે;
 લંક પરલંક એ અંક એકે ભરી, નિમિષમાં નિધિતણે નીર નાંખે !
- ૨૧-કહે દશાનન સુણો વાળિકા દીકરા, પ્રીત સંભાર તું પેર પૂડી;
 રામ ઉપર તને હેત ક્યમ ઉપજે, તાતને મારિયો કાળ કૂટી;
 પિંડ પાળે તારું વેર વાળે નહીં, પેટની વેડમાં વાટ ઉડી;
 કર અહિં આકરી આંધ્ય લાં આકરી, રામશું રાઠ કર આવ્ય ઉડી.
- અં-શુદ્ધિખળહીણુ તું ક્ષીણુ આયુષ થયો, રાવણુ મૂઠ મુખ શું જ ભાખું;
 રાજમહારાજ અધિરાજજી કેરડાં, દર્શનો નિલ હું દિવ્ય દાખું;
 સહ અમૃત રત્નખાણુ પૂર પ્રેમની, તે તજી જેર નીરવત આખું;
 સ્વામી સામળતણા ચરણુ પ્રતાપથી, તુંજ સમા કિંકરા કોડ રાખું !
- ૨૧-વેદ અવસાન આવ્યો હવે વાનરા, પશુય જણી નોતા દંડ લેતા;
 પંડ તારો શત ખંડ કટકા કરે, કોધથી ઉઠશે જ્ઞેષ જેતા;
 ખાલ નખ નખ લઈ દુઃખ દધને દમે, લંકથી છુટશે લાભ લેતા !
 રામની આણુ જો સલ તું કહે નહીં, જે તું સમા સેનમાં સુભટ કેતા ?

અં-શભ સુભટ ઘણા જુગ જોડે જમા, તે થકી લક્ષ્ઘા હરખ હે
રૂપાતણા રાયમાં ભોન્ય લાવે કરે, કાંસની થાળ કંઈ પત્ર જે
મૃત્તિકામાંહી અશન કંઈ કોટિધા, એમ મરનદ સહુ નરત ને
તેતણી જુઠં વીણી અમો જીવીએ, હું હતુમંત જે ખંત જે

છર્યો.

રા-મૂરખ મૂઠ અગણ, જૂઠું જોલે ક્યમ જાઠું;
કોણુ ગણુતીમાં રામ, લવરી સુણુતાં હું લાજું;
કોઠં ખીલાં ખાનાર, લંગૂરાં કોટિક લાવ્યો;
વાઘજુકેરાં દૂધ, મણિધર મણિ લેવા આવ્યો;
વળી તારુણી મારી તાટકા, તે પરાક્રમ દીઠું તમે;
વળી હોય પરાક્રમ રામનું, કહે કિંકર સુણિયે અમે.

જૂલણા છંદ.

અં-કરતૂક પૂછે કશ્યાં એહ કરતારનાં, જેહમાં જેરના જુગત જ
કોટિ બ્રહ્માંડ મંડાણ સ્થિતણો, મોક્ષ મહિમાતણો મૂળ મ
અવતાર અંશે કરી વંશ દિલિપ કુળ, કીધ પરમારથ કોટિ ક
ગરવરાગુણુનિધિ તારિયાં તુંબ ન્યમ, શીશ રણુ રોળશે રામ ર

રા-વધતું વેણુ વદે અલ્યા વનચરા, કેટલી જુદિ તરતીબ
પ્રાશન કરે પિલવા વાલિએ વાનરો, મોટાછ જુઓ એણે નાંખ્યો મ
તાટકા તારુણી રાંકડી રંડ એ, જતિયો નીચ નિર્માલ્ય
રામનાં કામ જાણે બધા જગતમાં, ધીર એ વીર જે ધર્મ

અં-ચંપક ન્યાં મોડિયું માન તુજ માંડિયું, છોડિયો ત્યાં તુંને ધર્મ
દશ મસ્તક દક્ષમાં રાખિયો કક્ષમાં, પલક એક પક્ષમાં હોડ
કોટિ રાક્ષસ હણ્યા, ભય તેના નવ ગણ્યા, વેદ લખિયા હવે તુજ
મારવો રંકને લૂટવી લંકને, પાપથી એાસરે રામ મ

રાવણુ-માનવી માનવી સંગ રહે છે સહુ, માંકડા સાથ મન એનું
નાનપણુમાંહિથી નામ કાઢ્યું જુઓ, પરવયાં પુરથકી રાજ
ક્ષત્રીવટ જોખને જેગ જટા ધરી, શરમ ને કરમ ને ધરમ
મંત્રી તુજ સારખા પ્રાક્રમી પારખ્યા, દશકંધ રામનું જેર

ચોખોલો.

અંદગ-મંત્રી તે પુણ્યવંતા પૂરણુ, ધર જેહા લખ લૂટે છે;
શ્રી દશરથના નંદન સાથે, ધારા વેદની ધૂટે છે;

લાયક લીલા લક્ષ્મણ સાથે, અમૃતના ધન ઉઠે છે;
અભાગિયો અક્ષરમી અંગદ, રત્ન પથ્થરશું ટૂટે છે ? ૧૮૨

છપા.

રાવણુ-બોલે વધતા બોલ, તોલ ખુવે છે તારું;
રવિ સામા નાંખે રેણું, માન ઘટે નહિ મારું;
આયુષ તારું અલ્પ, એક ઘડીમાં આવ્યું;
તાતનું લેતાં વેર, ભાગ્ય ભુંડું ભાવ્યું;
અવતાર અક્ષણ તારો ગયો, વેર ન વાળ્યું વેઠમાં;
શત્રુને જઈ શરણે રહ્યો, પાવક ઉઠો તુજ પેટમાં ! ૧૮૩

અંગદ-અન્યાઈ બોલે આળ, ગાળ ગુણ હીણા દે છે;
અધર્મી અવતાર, ભાર શું માથે લે છે;
મુજને તુજપર હેત, ખેદ રાખી નહીં ખીળું;
આપણુ અન્ને બ્રાત, બતાવું કારણ ખીળું;
જો વાળિ તાત છે આપણો, છેયે સહોદર સુખમાં;
તુજને રાખ્યો તો કાખમાં, મુજને રાખ્યો તો કૂખમાં ! ૧૮૪

રાવણુ-વાળી સરખા કોડ, ચરણ મારાં ચાંપે છે;
સુગ્રીવ સરખા લાખ, કૃત્ય દેખી કાંપે છે;
ઈંદ્ર આદિ સુર સાથ, હાથ જોડે જન ઝાઝા;
નથી સાંભળ્યો કાન, રિદ્ધિપતિ રાવણુ રાખ;
ડોલાવું દશ દિક્ષાળને, સળકાવું શેષ ધામને;
તું અલ્પ ભુદ્ધિ સમજે નહીં, રહ્યો વખાણે રામને. ૧૮૫

અંગદ-શેષતણો અવતાર, તેહ લક્ષ્મણુ લાયક;
કુરશીધર કુરશુરામ, રામ નરપતનો નાયક;
મહાલક્ષ્મી અવતાર, માત એ સીત સતી છે;
એકાદશમો રુદ્ર, જોગ હનુમાન જતી છે;
ખસબોઈ કેસરતણી, બહો ગુણ બેહેક બરાસનો;
તરણુ તારણુ ત્રૈલોકનું, તે સ્વામી સામળદાસનો. ૧૮૬

સવૈયો.

રાવણુ-કીડીથી કુંજર ક્યમ ખીલીશે, ડકર કરી દેખાડે ડકરી;
સ્વપ્નામાં સીતા નહીં આપું, પકર અમે પકરી તે પકરી;

જીવનન તુજ જોખમ થાશે, મેલ જનાવર ઝાઝી જકરી;
શાફલ શેર સિહસો રાવણ, ખીજ બળવંતા તે બકરી ! ૧૮

ઝૂલણા છંદ.

અં-જોડિને કરે કહું વાત તુજ કામની, નરપતિ ગર્વ તુજ એ બે જોશે;
સીત શું પ્રીત તે મોતની રીત છે, ચાંચડવત ચોળશે ચિત્તચહારો;
ધસ હતા તૂજ શીશ પર ગાજતા, તે સાથે શત્રુતા બહુજ થાશે;
સામળતણા સ્વામીની નીચ નિંદા કરે, ચોકડી ચૌદનું રાજ જાશે. ૧૮

સવૈયો.

રા-રાંકની જાત તે રત્ન શું આળખે, આખર ચૈતન આકરનો;
ગરીબતણે ઘેર પેટ ભરે તે, ઠાઠ શું જાણે ઠાકરનો;
મેરુતણો મહિમા નવ પ્રીછે, કરે વખાણ તે કાંકરનો;
“ખાખરની ખીલોડી” અંગદ, સ્વાદ શું જાણે સાકરનો ? ૧૮

ઝૂલણા છંદ.

અં-આરોગિયાં અમૃતપ્રણ જેણે અતિ ધણાં, તેહને ઝેર તે કુણુ લે
હાર પહેર્યાં જેણે હેમ મોતીતણા, કાચ કથીર કુણુ પૂઠ પે
પદ્મિની પારખી જેમણે પ્રેમદા, શંખણી દાખુ તે લાભ લે
રામ હુદે વસ્યો ત્યાંય રાવણુ કસ્યો, માન સાચું નહીં મીનપેખે. ૧૮

રા-કપુત ઉક્યો અલ્યા પેટ વાળીતણે, તાતની દાઝ તો તે ન જા
તાત જેણે હણ્યો, ભય તેનો નવ ગણ્યો, પેટ ભરે તેના ગુણુ વખા
મુખ શું લેખ મુજ સાથ જોલે બકે, એહ પ્રતીતથી જોર જા
એ જીવ્યાપે મળ્યું મોત માથે ભલું, છુડ ભરિ ઠાંકણી પૂર પાણી ! ૧૮

અં-મંદોદરી શુભ સતી તેહને તું પતિ, તેટલા માટે હું જોલ્યું સા
દિવસ દશ આરમાં મોત હવે આવિયું, સંભાર કાઈ ઈશ્ટિને સત્ય ભા
કુંજરતણે આગળે કીટ શું કાપશે, એ વિધે તાહરું જોર ઝા
રામ દે આજા હવડાં હું કરું, લંક બાંધી તુંને નીરે નાખું. ૧૮

રા-કરગરે કોડ દહાડા થઈ કિંકરો, કામિની કાજથી દીન દ
લેતો નથી પ્રાક્રમ લંકપતિ કરલાં, દેવ દાનવ રહે ઘેર વ
આપ અસ્વાર આસન થકી ઉઠશું, બાંધશું નરપતિ નાગ પ
કારાગૃહ નાંખીને કોડ પહોંચાડશું, આજ અયોધ્યાતણી મેલ આશ. ૧૮

કવિત.

અંગદ—કહા જાને મૂરખ, તું દશરથક નંદનકું;
સનકાદિ ભેગી જેસે, પીર ધ્યાન ધરત હે;
પતિતકા પાવન એ, ખાવન હે ખલકકા;
ભક્તનકા અચ્છલ, કામ કરના કરત હે;
શશિ શેષ શારદ જી, નારદ અસિદ્ધ અર;
ભૂપર જીવા ભે ન વાકું, ભરતપુર ભરત હે;
સામળ જ્યુકે સ્વામીકી, પ્રતિત તું પર્ષ દેખ;
ગિરિવર ગંભીર ધીર, નીર પર તરત હે.

૧૯૪

ઝૂલણા છંદ.

રા—સીત લેતાં ઘણું સમજશો સો વસા, વાટ વાંકી ઘણી વિકટ વાંટા;
બિચુલ સૂકાં બગે લક્ષ લાગે નહીં, ચોહ પથ્થર પડે છે છેક છાંટા;
રેત પીલ્યા થકી તેલ તે ક્યાં થકી, અધિક અતર વિષે આડ આંટા;
રામને કામ છે સાથ રાવણતણે, ખાવો છે ગુદ મહિં કોડ કાંટા! ૧૯૫

છાપો.

અંગદ—અંધ થયો દશકંઘ, ઘનઘ ધારી શું બેઠો;
કુળ અંગારો આપ, પાપરૂપી થઈ પેઠો;
દશ છેદારો શીશ, દીસ થયા તુજ વંકા;
૪૨ થયા ઉકારાંટ, લક્ષ લંટારો લંકા;
પુત્ર તારા પ્રાજે થશે, વિધવા નાર તારી થશે;
સમજ મૂઠ મન મૂરખ મને, ચૌદ ચૌકડી ચોવટ જશે.

૧૯૬

ઝૂલણા છંદ.

રા—શર સામદ છે સુભટ કો હાજરે, વાનરો મૂરખો મોજ માલે;
પૂછે ગ્રહી ફેરવો શીશ પાછળથકે, વખાણનાં નામની લાણ આ લે;
કોડ પહોંચાડો કરતૂક એના તણાં, જીભ આલી કરી રિત ચાલે;
સેન એનું જીવે તેમ કટકા કરો, પેસવા લંકમાં ન કો હામ ધાલે.
અં—સૃષ્ટિ બ્રહ્માતણી સરખિયો કો નથી, રામ સેવક તણે મુખ બાલે;
ત્રિલોકના નાથનાં ચરણ સેવું અમો, તેહ પ્રતાપ તું કોણુ તોલે;
રાવણુ રંક જાણી તને ગુજરુ, લંક ઉદવસ્ત કરે ખાંત ખોલે;
સામળતણા સ્વામીની રેણુ વંદનથકી, લેઉં વેચાથી હું માન મોલે.

कवित.

रावण-अर्णवको नीर आटे, इनकंका दुर्ग कोट;
 जाट अके नहीं लंक, हेमनेकी नत्रहैं;
 आलग करत ध्रु, अहर्निश दश दीश;
 लुज भीश धश धीश, पूजवेका प्रात्रहैं;
 सामलके सदा न्नेर, सात बाण पुत्र कोर;
 तोर टेक हेम मेरो, प्रौढ गुन गात्र हैं;
 आल सूत आलकेरे, उतारे अंकार तेरे;
 मेरे आयु राम लक्ष्मन, मानवी कुन मात्र हैं.

१८६

अंगद-रघुवंशी रघुपत, निर्मणहैं नकी मत;
 सेनापत सुग्रीव जेसैं, लुक्त न्नेड न्नेड हैं;
 शुभके सुभट सिन्धु, लक्ष्मनके आंय अंधु;
 ध्रुपत अन्नेधाके, अंही छोड छोड हैं;
 सेवककुं साधारन, दुष्टनकुं निवारन;
 तारक कवि सामलको, छित होड होड हैं;
 पतितको पावन गुनी, जन जश गावत;
 रावन जेसैं राम अंगे, राम कोड कोडहैं.

२००

छरपा.

रावण-दशे शीश लुज वीश, धशिनो आध उपासी;
 धरे छत्र शिर अंद्र, ध्रुं घेर भास भवासी;
 वरुण लरे नित नीर, वीर कुंलकर्णु अमीतो;
 अग्नि निपावे अन्न, तन जेणे शककुं नित्यो;
 अह्मा लणे घेर वेद, जेद करे नहीं कोध;
 विष्णु माने शरम, करम न्नेरावर होध;
 रघुपति जमराय, वायु मुज महेल समारे;
 नव ब्रह्म करे सय सेव, देव लुद्धसैं डारे;
 कहे सामग्य समृद्ध धरणी, शशिलंक घेर गामडां;
 रावन कहे अंगद सुनो, कोन मात्र हें रामडा.

२००

अंगद-मनिके आगे मोहोर, मेर आगुं नयौं कंकर;
 रायके आगुं रंक, लंक आगुं नयौं छपर;

पंडित आगुं भेद, जेद आगु नयौं जेनो;
 कुंजर आगुं झीट, गीत आगु नयौं रोना;
 लज्जमन आगे कुंज, डायल आगे नयौं कुग्गा;
 सिंहके आगुं श्वान, लंस आगुं नयौं अग्गा,
 अमृत आगुं पिप नयौं, पश आगुं नयौं भावना;
 अंगद कहे जेही पदंतरे, रामके आगु रावना. २०२

मूसला छंद.

रा-कोड तेत्रास तो देव सेवे सदा, सात सागरतणी जाड जाध;
 धरसूत्र कुंजनतला पुत्र शत लज्जसवा, कुंजका प्राङ्गभी लरत लाध;
 दश शीश वीस लुज्ज आहुअणअण धाणुं, जग्ग जेवे मारा गुज्ज गाध;
 अंगद अंग शतअंड तारां करे, रामनी वानरा शी अडाध.
 अं-शेषनी आगणे अणशियां न्यम इरे, सिंहने आगणे श्वान सोनुं;
 कुंजन कथीरे न्यम डेण ने डायकीने, अमृतरस आगणे विअण्णोणुं;
 वेद जेडे न्यम भेद पाअंडना, दर्शन आगण जेप न्णोणुं;
 रामज आगणे रावणु ल्यम तमो, गानगुज्ज आगणे रांडरोणुं.

कवित.

रा-यलती हें आगुं, आगुं अनयर जल तेरी;
 गुदताहुं गुहना तेरा, पशु जत जनी में;
 अहावरे आगुं कहे, आत तो अनाथ अडी;
 मेरे आगु स्वल्प सण्णे, पथर न्युं पानीमें;
 अनभि अहंकारी नृप, नवअंड लूमिमेंके,
 अलमें अता को देउं, मुज्ज समो मानी हें ?
 तेरी ते रसनाहि में, तालुसें नीकाल डालुं,
 आंदरेल तेल डालुं, पीलुं धाल धानीमें ? २०५
 अं-मेरी तो अलाय जाले, मूरअके लूप आगुं;
 यलता जेताय तोकुं, जे तुं यित्त यहायगो;
 भावन लुकम नहि, तेरे साथ लढनेका;
 नातरु समज्जुं तोये, आप दुःख पायगो;
 अताउं उपाय अेक, रावन तुं उगरे तो;
 सीत देके शीश नाम, शेष शुन गाथगो;

સામલકે સ્વામી સાથ, રાવન તું રહા રહે;
અંગદ કહે અંધ તુહી, ઘોત માર ખાયગો. ૨૦૬

ઝૂલણા છંદ.

૨૧-દેવ દાનવ સહુ જિતિયા જગતપત, આણુ ત્રણુ લોક અલંકાર મારે;
સૂર્ય ને ચંદ્રમાં ઈંદ્ર તે જિતિયા, શેષથી આઘ સંસાર સારે;
પશુ પંખી માનવી દેવ ને દાનવી, ચેતરે ચિત્ત ચિતવ્યો ચારે;
રાવણુ કહે અંગદા એક છે જિતવો, ભૂપતિ નરપતિ રામ તારે.
અં-રામ અજિત એ કોણે નથી જિતિયો, વેદ વચનથકી થીર થાપી;
તમે કહ્યા જેટલા તેટલા કિંકરા, અલખત ભોગવે એની આપી;
ભકતવત્સલ એહ નાથ અનાથનો, નાંખે કોટિક કલિ કષ્ટ કાપી;
સામળતણાં સ્વામીને સાધુજન ઝોળખે, પ્રીછે નહીં રાવણો દુષ્ટ પાપી;
૨૧-હડહડ્યો દશાનન દશ વદનથકી, તારા તનનું તોલ તોલ્યું
તાતના વેરથી તન વધાર્યું તુંએ, ગુણપણું તારું ઘેર ઘોલ્યું
માંકડતણાં મહિપતિ કહે તું તે નરપતિ, ભેગ લીધા જેણે રાજ રોલ્યું
બાળશુદ્ધિ ડહાપણુ અલ્યા તાહરું, તાત વાળીતણું નામ ઘોલ્યું
અં-લંક બાંધી બળી તોય સમન્થો નહિ, અશોક વાડીતણો શોક કીધો
આળપંપાળ કર્યા નીર અર્ણવતણાં, પ્રૌઢ પયોનિધિ પાજ પીધો
કુંવર તુજ રત્નશ્યો રણમાં રેળિયો, સીત આણ્યાથી શો લાલ લીધો
જે વિભીષણુ મલ્યો બ્રાત રઘુનાથને, દેશ લંકાતણો નાથ કીધો
૨૧-કહે એક પુત્રથી આંહિ આંહું કરું, જેમ પટ આગળે એક ધાગે
સમૃદ્ધ ઘણી લાઇની ભોમ લીધી અમો, એક એકાકીએ ભૂર ભાગ્યે
સ્તવિતામણી ખાણુ કંઈ કોટિધા, નાગા નર જેવાને એક વાગે
સિંધુમાં બિંદુ મુંડામાં મુઠંડી, “એક ખભુરાતણો ચરણુ ભાંગ્યો
અં-દુષ્ટ દુર્જનને સન્નન તે કર્યો, ભ્રષ્ટ પાપિષ્ટ આચાર કહાવ્યે
બર બન જીવતીને જનેતા કહે બ્યાં, બર તે શું કરે ચિત્ત ચહાયે
અધર્મી અકર્મી ધર્મ ધારે નહિ, પાપની શુદ્ધિનો પાય પાયે
નકંટ પૂઠે વક્ષ બાવળ ઉગીચ્યો, “તો કહે મારે ઠીક છાયો
૨૧-આપનું નામ ઘોલ્યું શુદ્ધિહીણુ તેં, સેવક થઈ શત્રુને રહે છે શર
પેટને કાજ પ્રપંચ એ શ્યો કરે, વખાણુ કરે વેરીનાં વિવિધ વર
લાજ રે લાજ કંઈ માલ હેાય મૂળમાં, તાત હણુનારનાં ચાંપે ચર
અંગદ તુજ સમો અખિલ અવનિ વિષે, કપૂત નથિ સાંભલ્યો કોઈ કરણ

છરપથ.

- અંગદ- કપૂત નામ તો તેહ, સંતાડે સીત સતીને;
 કપૂત નામ તો તેહ, જપે નહીં જોગ જતીને;
 કપૂત નામ તો તેહ, રામ શું રાઢે રીઝે;
 કપૂત નામ તો તેહ, ખરું કહેતામાં ખીજે;
 અહંકારી વિચારે એ આપમાં, મોત ભાગ મનમાં બિયો;
 સામળ કહે સેવક રામનો, કપૂત રાવણુથી ખીજે કિયો. ૨૧૪
- રાવણુ-બોલે ખીજે બળવંત, મુછાળો હોયે મારું;
 પૂછાળો મારે પાપ, હોડ તે માટે હારું;
 વાનર વનચર બત, જનાવરપર શો ભેરો;
 શત્રુને રહે શરણુ, તેહ ઉપર શો તોરો;
 કાન કાસદીઆ તણા, છેદેથી મોટમ નહિ મૂને;
 લંકપતિ કહે રે લંગુરિયા, તેથી જીવતો મુકું તૂને. ૨૧૫
- અંગદ-જોનાર મુજ સામું કોય, નથી જન્મ્યો કો બતે;
 જોનાર મુજ સામું કોય, સુંડ નથી ખાધી માતે;
 જોનાર મુજ સામું કોય, નથી સરજ્યો બ્રહ્મસૃષ્ટે;
 જોનાર મુજ સામું કોય, નથી વખ્યાં કો વૃષ્ટે;
 મુજ સામું નથી બોલતો, જીવ રહ્યો ત્યાં જડી;
 બોલે આયુશ આવિ રહ્યું, જમલોક પહોંઆકું તે ધડી. ૨૧૬
- રાવણુ-જમ ચોકી કરનાર, લંક ક્રોડે હરતીશે;
 ગ્રહે ન દે કોઈ નામ, વરદાન એ આપ્યું ધશે;
 ચાંપે પનોતી ચરણુ, કરમ કર જોડી રહે છે;
 અષ્ટોત્તર શત વ્યાધ, ખમા ખમાનિત્ય કહે છે;
 નિકટ મોત નહીં નગરમાં, માઝા કુણુ લોપે મારી;
 જશવંતા રાવણુ ઝીતે જશ, જુગ બાધામાં બારી. ૨૧૭
- અંગદ-ઈશ હતા તુજ શીશ, તે ગુણુ ઘાટ ઘોળાણું;
 ચૌદ ચોકડી રાજ, રિદ્ધ સિધ સર્વ રાળાણું;
 આયુશ થઈ ગયું અલ્પ, સતી સીતાને શાપે;
 પરવાર્યું જપ પુણ્ય, પ્રેમદા હરિ તે પાપે;
 દિવસ બે ચાર દશ આરમાં, લંકાગઢ તારું ગયું;
 હજુર માત આળ્યું હવે, રાજ વિભીષણુનું થયું. ૨૧૮

रावणु-विभीषणुकेरी लोम, लक्ष्मी में लीधी लूटी;
 प्रेमदा सहित परिवार, कलाढ्यां लंकाथी डूटी;
 पोडी पंचालुं डोट, जवेरभानुं जे नलणुं;
 व्यडेडेअश्व ने रिद्ध, अलभत सर्वे घेर व्याणुं;
 सन्नजनदीधाअनाशुणीअं, जमलोकने ते जल मल्या;
 भुरभ मन विचार कर, प्रथम राम तेने प्रणया. २१६

अंगद-लोभीने शी लाज, निर्लजने शी नरनारी;
 पापीने शुं पुण्य, अधर्मिने शो धर्मधारी;
 व्यभियारी शो विवेक, शी लगिनी शी माता;
 यडाणतणुं शुं चित्त, कां पिता कां भ्राता;
 लोभी लंपट नीय नर, कुणमां अंगारा अति;
 सकण सन्नजन सहारवा, मोटा अवतर्या मडीपति. २२०

रावणु-लंकानी लीला लहर, मूर्ध त्यां तुं नहि मायर;
 कनककीरमय डोट, शोभित ते पेठे सायर;
 वरुण वायु कुणेर, अधिक भेटो ते आपे;
 दिवाडर दश दिक्पाण, वचन मारु थीर थापे;
 छंनु डोटिना छत्रपति, किंकर कर ल्नेडी रडे;
 रिद्धि समृद्धि रावणुतणी, लंगुर नत ते शुं लडे. २२१

अंगद-सात वाप सीन्तेर, पुत्र तारा छे प्रौढा;
 ईंद्रजित कुंभकरणु, जुग नलणीता ल्नेडा;
 आणुं डोट अणवंत, शोभिता सामद साथी;
 छंनु डोटि छत्रपति, लारे भूमिपति लाथी;
 अ सर्वेने संधारवा, पापे कुंभ लारे लर्यो;
 हडे विचार रे रावणुा, काण रूपे तुं अवतर्यो. २२२

जूलणा छंद.

रा-आपवां आठवा उअरां वीणुतां, लावियो वानरां वेर लेवा !
 मांडां रांडां रींछां पींछां, सिद्ध नलणी करे अल सेवा !
 दुक्तां दुक्तां दुक्तां पुक्तां, नितवा आविया ल्नेध जेवा !
 नरपति छत्रपति ईंद्रपति पासथी, सीतने पाभशो तर्त तेवा ! २२३

અ-લોક કહે લંકપતિ ફેક મારે મને, અશોક શોકવત નગર નરખું !
 લંકનો વંક તે અક રજ રંકવત, નિસ્શંકપે પૂરા પંક પરખું !
 ઈંદ્રજીત કુંભકાં તુંબકાં તોલવત, હુંબકાં દેખીને હિત હરખું !
 ચરવણું ચાવણું ભૂખનું ભાવણું, રાવણુ ધાવણું યાળ સરખું ! ૨૨૪

છંપા.

રાવણુ-જીકું જોલ્યાનું જોર, તોર દીસે છે તારો;
 રખે વખાણો રામ, મેળ નહિ આવે મારો;
 એવા લક્ષ કરોડ, હોડ કરંતાં હાર્યા;
 નમ્યા તે જીવ્યા જન, માન કર્યું તે માર્યા;
 ડહાપણુ ડીંગ માર્યાતણું, ગાહડ ગુણુ તુજમાં ઘણું;
 શું વિખાણુ કરે વાનરા, રામતાણું મોટમપણું. ૨૨૫

અંગદ-કુબેર તણાં વિમાન, સુખસાગર સુખ સેજે;
 ઝવેર જડિત્ર મહેલ, તપે તરણીવત તેજે;
 સાં લાખ શ્યામા સહિત, હીચિ હીચીળા ખાટે;
 અલખત અપરંપાર, પુખરાજ પરવાળાં ખાટે;
 દશાનન તુજપર દયા, અંગદ કહે આવે મૂને;
 લંગુર લંકા લખ લૂટશે, તે માટે કહું છું તૂને. ૨૨૬

કવિત.

રાવણુ-આવ્યા છે અનેક જન, વાનર વિવેક વિના;
 ખાસો મોકમ માર સૌ, જાસો જીવ જોધને;
 સેવો છે શું જાણી એને, રાજ ભ્રષ્ટ થયો રામ;
 ગામ ધામ કામ કુળ, રહ્યો ધર્મ ઘોષને;
 સિદ્ધિપણું રિદ્ધિપણું, નિધિપણું નેક નહીં;
 સેવક કે શહાનેકી, કર નહિ કોષને;
 સતી સીત હરી ન્યારે, તોલ અમો કર્યું ત્યારે;
 જીવતા મેલ્યા તે દીસ, શીશ જટા જોષને. ૨૨૭

અંગદ-રક્ષપતિ તારા તે, મારા લેખામાં કુણુ;
 મરોડીને લેઉં મામ, દેઉં માર માર માર;
 કનકના કોટ એટ, દપેટી દેવટ કરું;
 પ્રું હરું ફોજ માંધ, ભાંજી ભાર ભાર ભાર;
 ચેતાવું અચેત તુંને, ચેત ચેત ચેત ચિત;

आयुशेनो आरो तारो, पाभ्यो पार पार पार;
रामचंद्र राज रुथो, कामी तारो काण पुटयो;
लंकासरणी लाभ तारी, लुंडं लाभ लाभ वार.

२२८

छपा.

रावण-रामना दंतमां देध, सिताळ हुं हरी लाव्यो;
रोतो प्ररतो रान, दश भासे अह्नि आव्यो;
पाभरकेरी पेर, बीपारी लावे लभतो;
मांडड कुकडमांय, रडो राळ थध रभतो;
भरद मूछाणा पासथी, कडणु लेवी छे कामिनी;
नय्यो नय्यो मुकुं ज्वता, जरूर आव्यनी नमिनी.

३२६

अंगद-भरद मूछाणो होय, तोह शिद थाय बिपारी;
नरपति होय नरेंद्र, यारे ते कां परनारी;
सामद होये शर, रिद्धिपति राव डे राणा;
ते शिद पाडे शुभ, कामुके कर यंपाणा;
उंया अधर्म नव आव्यरे, लुडा ज्योले लांडमां;
तोव धटे तुंने मारतां, रामने मन तुं रांडमां.

२३०

रावण-सात लाभ छे पुत्र, जेक मारे शुं थारो;
लाभ अंशी हजर, नमत्र प्रौढ छे पासे;
जेक विभीषणु भ्रात, लूर लुंडो थध लाग्यो;
न्यम युडेलनो पाग, पट आव्ये जेक धागो;
लंगुर मूढ लवरी करे, भमत न मूके मनमां;
कासद किंकर ज्यम मारिये, तोल विचारं तनमां

२३१

जूलणु छंद.

अंगद-हुंवर लाभ ताराकेरी कामिनि करे, वांजणी जेटली धीर धारं;
श्यामा साठ लक्ष तरुणु धर ताहरे, गर्ल गाणुं रडे तुज सारं;
कोड यणवंतनो अंत आव्युं अल्या, होड हंड कोडथी नय्य हारं;
राम रजव्यंश जे पुण्य प्रशंस, करे हुंय निर्देश जे नत्र तारं.

रावण-मांडडां रांडडां न धेर ज्वतो, वांडडां डांडडां ज्योल केवा;
कायातणु कटकडां कोड करावशे, वनचरा पासथी लाणु लेवा;
भूपतणु मटकडां भाव लूली जशो, यटकडां सेवशो सिद्ध सेवा;
लटकटां शीश रेशे धड जुजवां, राम नहीं आवशे हाथ देवा.

અંગદ-રાંકડો બળિ કહે તું મને માંકડો, આંકડો મેલશે તોજ શ્વે;
 સંકટ ઘણું સાંકડો પાપ પૂરણ ઘડો, ચોર ચિત્તે ચઢ્યો કાર્જ કીવે;
 પાપ પાસે પજો, ઘાટ તારો ઘજો, સીત હરવા અજો એર પીવે;
 માન મોટમ મોટયો આયુષ્ય અવશ્ય ઘટયો વંશ વર્ત્યો નહિ સાખ દીવો.
 રાવણ-ક્રોધ પૂરણ કરી રાય યોલ્યો ફરી, હઠ કરી તું હરિ ધીર ધારી;
 દષ્ટિ ન્ને મેં કરી, બનશે તું સહજ મરી, શું બનવું નથિ ફરી પુઠ પારી;
 ખાંત રાખે ખરી તો રહે નહિ ઠરી, રીસ ભુંડી ભરી માન મારું;
 વાત તારી સૂણી ખાંત નહોતી કરી, બન ન્નેખમ કરું તર્ત તારું.

છપય.

અંગદ-રામચંદ્ર પરતાપ, કોણ મુજ સામું ન્નેશે;
 રામચંદ્ર પરતાપ, શ્વ નિજ દુશ્મન ખોશે;
 રામચંદ્ર પરતાપ, કોણ મને શસ્ત્રજ મારે;
 રામચંદ્ર પરતાપ, કોડ તુજ સરખા હારે;
 શ્રી રામચંદ્ર પરતાપથી, જળને સ્થાનક સ્થલ કરું;
 કવિ સામળ અંગદ કહે, કહે તો ચાલ ઉડળ ભરું.

૨૩૬

ઝૂલણા છંદ.

રાવણ-હવણાં તો વંશ ગયું અલ્યા વાલીનું, મરત છે હુંકહું તરત તારું;
 તાળવે જલ કાઢું તજ તાહરી, હજુ લગી દીલમાં ધર્મ ધારું;
 ચરણ ગ્રહી ફેરવું તરણવત તુજને, રામ ગુણ ગાય તો નિશ્ચે મારું;
 આકાશ ઉડાડશું પવનવત પલકમાં, દેખશે દળ કપિસેન સારું.

કવિત.

અંગદ-ગયો તેરો તેજ સખે, હેજ હેતકારી કોય;
 ગયો દમ નામ ઠામ, ગયી કીર્ત કહેનેકી;
 ગયો ધરસૂત પૂત, અરથ ગરથ ગયો;
 તખત અલખ ગઠ, તર્તીખ ન્યેાં તાનકી;
 ઘોડે ન્નેડે ગયે પોઢે, ગયે પરતાપ તેરે;
 હાથી સાથી ભાથી ભૂપ, મમત ગઠ માનકી;
 બન ગઠ ન્નેખમ ગઠ, રાજરિદ્ધિ રોખ ગઠ;
 ન્યા દિનતે લ્યાયો મૂઠ, જગતમાત બનકી.

૨૩૮

છરપો.

રાવણુ-રામતણા ગુણુ ગાય, છેક તેરે કયમ છાનું;
 રામતણા ગુણુ ગાય, મૂઠ તે કયમ હું માનું;
 રામતણા ગુણુ ગાય, વચન માનું કિમ તારે;
 રામતણા ગુણુ ગાય, ડગે કિમ મનકું મારું;
 અલ્યા રામતણા ગુણુ ગાયા થકી, જોખમ તારે જાને થશે;
 ઉડાડી દેઉં આકાશમાં, એટલે રામચરણે જશે. ૨૩

અંગદ-ગયું રાજ ધરસૂત્ર, પુત્ર સહોદર સાથી;
 ઘોડા જોટા જોખ, રોખરિદ્ધ વિધ હિત હાથી;
 ગયું તેજ હિત હેજ, સિંહાસન વિમાનવાસી;
 દેવ કરતાતા સેવ, ગયા દિવાન ને દાસી;
 પુણ્ય સર્વે પરવારિયું, મમત ગયું મૂઠ માનની;
 વળી ધરા ગયા તૂજ શીશથી, જે દિન લાગ્યો જનકી. ૨૪

જૂલણા છંદ.

રાવણુ-મૂત કપૂત તું કૃળ લખમણો, ભૂપ સાથે ભિડે બળ ભારી;
 નરપતિ દીકરો દૂત થઈ આવિયો, ટેક તરખીખ એ જોઈ તારી;
 કોડ યોતેર ને પદ્મ અદારમાં, રામ ને લક્ષ્મણુ કારભારી;
 એ સર્વ ગર્વ તે સેલ મારે મને, ચિતવું તે દિન ચાર મારી.

અંગદ-ધરાના ધરાને શીશ નામ્યું હશે, રીસ ખમું તારી તેહ માટે;
 જગદીશ એ શીશ છેદશે તાહરાં, વેદ વલ્યા જશે સ્વર્ગ વાટે;
 હરનિશ દિનેશ જે દીપ દેખાડતો, તે તજ્યું આજથી જ્ઞાન ધાટે;
 વીશ વસાએ લક્ષ્મી જતી થઈ, સીત હરી તેહ પાપ માટે.

છરપો.

રાવણુ-રાંક ઉપર શી રીશ, કરવી તે ન ઘટે મુજને;
 દેઉં છું જીવતદાન, જીવતો મકું તુજને;
 કાસદેકરા કાન, વાહતામાં હું લાજું;
 તરણાપર શો ટેક, દીવ મારામાં દાજું;
 તું શુદ્ધિહીણુ બકતો રહે, કૃથલી શી આઝી કરે;
 ગમાર જાણી નહિ ગુંદરું, પ્રી જોલે નિશ્ચે મરે. ૨૪

ઝૂલણા છંદ.

અં-વૈળણુવ વિપ્રના વંશમાંહે તમે, જન્મ ધારી ઘણું ચિત્ત ચહાવું;
કરતાં ઉપદેશ કદાચ તું ઉગરે, સહજના સંઘમાં ગંગ નહાવું;
મૂરખને મન તે શીખ શોભે નહીં, બેહેરા આગળે કોણુ ગાવું;
શીખની રીત શી રાવણુ આંગણે, “ ગાંઠનું ખાઈ ઘેલા સાથ જાવું. ” ૨૪૪

છરપો.

રાવણુ-પેલી મહેલી સીત, અશોક વન વારુ વાડી;
લાં છે અટપટી જાગ, ખેલ રત્નાકર ખાડી;
લક્ષ્મણુ સરખા કોટ, રામ સરખા બહુ રાજી;
જનું ન પામે કોય, જન જ્ઞેરાવર ઝાઝા;
તું કિકર થઇને કરગરે, કર આઢે બીખારી થઇ;
જ્ઞે બળ હોય બુદ્ધિ હીણુમાં, તો તું તેડી જા તહી. ૨૪૫

કવિત.

અંગદ-પૂર્વ જન્મ પાપ થકી, સીતાના શાપ થકી;
અક્ષલ આઢી આપથકી, સેજ પડ્યો શળમાં;
અક્ષરના અંકથકી, વિઘાતાના વંકથકી;
રંજાયા કો રંકથકી, ધન મેળ્યું ધૂળમાં;
અહંકાર અતિ આણ્યાથકી, મમત મૂઢ માણ્યાથકી;
નિરગુણુ નાણ્યાથકી, તણાયા તું પૂરમાં;
છેક બુદ્ધિ છોઢી થકી, અક્ષલ આપ આઢી થકી;
રાવણુ તે હાથ ઘાલ્યો, ગોખરના મૂળમાં. ૨૪૬

ઝૂલણા છંદ.

કવિ-દષ્ટિ ભુડી કરી રીસથી રાવણુ, રાજમદ જ્ઞેરથી રાજ રુઢ્યો;
જનું ન પામે હવે જીવતો વાનરો, એમ કહી આપ અધિપત ઉઢ્યો;
ગુરજ ગુમિ ગ્રહી સામદો સંચર્યા, કોટ કોટવાન ન્યમ રાફ છુટ્યો;
પુત્ર વાળીતણો વીટીએ વિધવિધે, બાણુનો શીર વરસાદ વુઢ્યો. ૨૪૭
હાલક હુલક હલકાર હળહળ થયો, માર મારો કરી ભુંડ લક્ષ્મી;
અધિપતિ આજ્ઞા કોણુ લોપી શકે, શર સામદતણી દીધ શિક્ષા;

વીંદીઓ વાળીસૂત ઘેર ધુમ્મર ધણે, રીસ તે દનતણી કોથકલા; લખવસા લાજ કોણુ લખ શકે એહની, જેહને શીર શ્રીરામરક્ષા. ૨૪

એક શ્રીરામનું નામ રસના જપે, જન્મ કોટિતણુ તાપ ત્રાસે;
 એક શ્રીરામનું નામ રસના જપે, અષ્ટ મહાસિદ્ધ નવનિધ વાસે;
 એક શ્રીરામનું નામ રસના જપે, નિમિષમાં પાપના ઓઘ નાસે;
 એક શ્રીરામનું નામ રસના જપે, ઘેસી વૈમાન વૈકુંઠ જાસે. ૨૪

શ્રવણે સુણે રામનું નામ જે સ્વપ્નમાં, તેહને ભવતણી ભીડ ભાજે;
 ઇંદ્ર કંઠ કોટિધા તેહ નરને નમે, હવચિતામણિ હાંચ છાજે;
 અચળ ને અમર વૈભવ વૈકુંઠના, અનહદ નાદનિ વેણુ વાજે;
 ઉણમ કશી તેહને દેહમાં દુઃખ કરું, સામળતણે સ્વામી જે શીશ ગાજે. ૨૫

અં-રીજ કે ખીજથી રામહદે રહે, જપ જપ કે તપને મૂળ માને;
 દેહ દાતાર નવ રામ કોડે કહે, સમજિયો તે ધણું શાસ્ત્ર શાને;
 આધારિયા આપ ઇકાતરાં તે નરે, પોષિયો દેહ અમૃત પાને;
 મરણુ સમયાંતરે કરણુ કિચિત સુણે, યમદૂત નાસે જ્યમ હરણુ રાને. ૨૫

રા-શી ઝીત કિડિ પરે, કટક તે શું ચહે, તુણુના ઉપર તે શા ફૂવાડા;
 રંકપર સુંવું રાજની રીત એ, તુચ્છ પટે કશી તાન તાડા;
 ગુદરું છું ગુદનો વાર ઘણી થઈ, સુહિહીણા બંકે ઘોલ આડા;
 લાજ ને કાજથી મૂકું છું છવતો, કહેશે કાસદતણા કાન વાઘ્યા. ૨૫

છપો.

અંગદ-જપે રામનું નામ, દૂત લખ જોજન નાસે;
 જપે રામનું નામ, વાસ વૈકુંઠે વાસે;
 જપે રામનું નામ, દોહલાં દેહવટ જાયે;
 જપે રામનું નામ, અગર જળ શીતળ થાયે;
 નામ જપતા જેહ જન, લગન કોણુ લોપી શકે;
 શસ્ત્ર ધાવ વાગે તહીં, રામ નામ જે હદે રખે. ૨૫

કવિત.

રાવણુ-દાવે યાલ્યો દશકંધ, ઘાકડો કરે છે ધંધ;
 બાંધી લ્યોને એને બંધ, મારી નાંખો મૂઠને;
 ફેડી નાખો એનો ફંદ, છંછેડીને કરો છંદ;
 મોટમ એની કરો મંદ, કહાડી નાંખો ફૂડને;

मूछ पूछ डूछ कापो, तन अंनुं तापो तापो;
अधिक अं लाणु आपो, प्राणुं करे प्रौढने;
वानरो आव्यो छे वासे, पाकार करे छे पासे;
उडावी नांजो आकारो, आकडाना तूरने.

२५४

अंलाणु छंद.

अं-नाम नर डोछनुं राम होय रीतमां, जोलावते डोटि कल्याणु काये;
राम कही नहाय डो छेक न्छिद्रमां, सहेन प्रण गंग तरंग थाये;
अण्णु के मूर्ध रसनाथकि राम कहे, पंच पदारथ प्रीति पाये;
सामण कहे राम अक्षर अंके जोलते, दुःख हरिद्र देहवट नये.
२-आप अण्णु अण्णुना डिकरा, पुत्र अण्णुना डूडकारी;
आंधिया नव अल जे अत्या आरखे, वेद लखे घेर अन्न लारी;
अहर्निशा आणगे धंरि उमेो रहे, धर्म धवलल रबो धर्मधारी;
द्विदीपकुल दशरथ देहनो दीकरे, लूप साथे लिडे अन्नचारी.
अं-हेअ अत्या दानवी, अं नहीं मानवी, अंखे सृष्टि आ स्थिर स्थापी;
अंकवीशवार नक्षत्री अवनती करी, डोटिधा लकतनां कष्ट कापी;
अणीने पूछ अण प्राकम अंहुनुं, तणु उगे लीधी त्रिभोम मापी;
अंगद कहे कहुं अण्णुने डेटलुं, प्रीछे नहि रावणो मूढ पापी.

छाप्यो.

अंवि-अणकंती तलवार, आणु वरसाद न वरसे;
करंता करे कोप, धीर धशमसता धरसे;
नाम गोणा रणुवर, मार अहु द्वैये दीघा;
वीटयो वाणीनो पुत्र, धुम्भरमां घेरी लीघा;
सां मार मार सहुको करे, प्रहार पगे पादुतणु;
अहु अंगद कीघो आकणो, जेका आव्या अति धणु.

२५५

अंवित.

अं-अंगद कहे अंलि सलामे, हें डोडि अुद्धनिध;
लून लण लान रणे, सामद सिक्षरसी;
अुअवे वे आवरेकुं, अण्णु जल रणो अहे;
भोगवे धरसूत पूत, कर डोडि करसी;

રાનીકા બચ્ચો ભલિ, કોઉં રાજખીજ નહિ;
 સખીહિ સરખ ખર, ખરી નીતિ ખારસી;
 ગ્યાન કહા ગુમારનકું, કાકકું કપૂર કહો;
 મકંટકું માનક કહા, ઠા અધેકું આરસી.

૨૫

જૂલણા છંદ.

રા-એકવાર સીતા હરી, જ્ને તું હવે ફરી, જાઉં અયોધ્યા ભણી ધીર ધાં
 ઉદવસ્ત કરું એહની આણુ ન્યાં લખી ફરે, જાણુજ્ને બ્રાતને આંચ સહા
 નરનાર લખ કોટિધા લંકે લગી લાવશું, ચિતતું તે ધડી ચિત્ત ચહા
 અંગદા સહિત યાણું સહુ અરણુવે, જાણુજ્ને કૈકસી કૂખ જાએ
 ક-એ વિધે વાક્ય સુણ્યાં જવ અંગદે, ચિતથી કોપ ચોપાસ ચતિ
 નિકટ નરપતિતણે વિકટ બહુ યોલિયો, અટપટી અંકથી આપ અપિ
 અટપટી ઝલિયો કર દશાનનતણો, ચટપટી જીભતી જલ્પ જહિ
 અં-યોગિયું કુળ અલ્યા આપના આપનું, કૈકસીપેટ તું પહાણુ પહિ
 ક-તુચ્છકારો ફરી લ્યાંથકી ઉડીઓ, રીસ ઝાઝી કરી રિદ્ધ ર
 ગુદરો ક્યમ ગુદનો એહ ગુણુહિણુનો, મટે મહિપતતણી એહ મ
 ફેરવી નજર ચોપાસ એ નરપતે, ધસમસ્યા ધીર તરતીય ત
 પ્રોઠ આયુધ પડે અંગદા ઉપરે, માર જ્નેરાવરી જ્નેધ ઝ
 આંધવા માંડિયો બળ કરિ બહુ જણે, યોગમાં આણુની ચોટ ન
 વકારે વિમાનેથકો રાય રાવણુ ઘણું, શર સામદ ક્યમ રહે સ
 હડખડાઓ ઘણું હીક હો હો કરી, તરવયાં જ્નેધ જ્યમ મધમ
 રામનું નામ અંગદતણે અંતરે, પડે જ્યમ શસ્ત્ર અંગકૂલ પ
 આપ જ્નેરે કરી ઉછળ્યો અંગદો, કારમો કોપ આકારો
 વળી ગયા હાથ તે તો રહ્યા હીંચતા, દોષી દેહવટ કરી દાવ
 અહ્માંડ ભાંગી પડે એમ ભૂપર થયું, મધ્ય પજા ન્યાં શર
 નાંઠા નૃપતિ સહિત દાનવો દશદિશા, પાંચ કોટિતણા પ્રાણુ
 જુમ પટી બધા દેશમાં બહો વિધે, રૈયત ઘણું નાસવા છેક
 પ્રાણે કરી પૂછવડે કંઈકે પરાક્રમી, હિમ્મત હડીલાતણી ટેક
 વિદ્યાર્યા ઘણું વાનરે નખવડે નર ઘણા, આયુષ અયુતાંતણી ખાંત
 આપી વાત વીપરીત સૌ વિશ્વમાં, વાનરે એકલે લંક

નાસતા નર દીઠા ઘણા નરપતે, વાસ આઘા માહિ ત્રાસ પેઠા;
લંગૂરનું જ્નેર લેખે લખધા લહું, અહંકાર તજે ક્યમ એહ એઠા;
હુંકાર ને હોડ એ મોડ કોડે કરી, પ્રરી ભૂપ સભા ભરી ઘાટ પેઠા;
દંત કરડી મહા મૂછ મરડી પછી, આસને રાય બળવંત એઠા.
નાગપાશ આણિયું જ્નેર જણાવિયું, તાણિયું આણુ ટંકાર કીધા;
ગાળ દશ વીશ ત્યાં દીધી રીસે કરી, વાળીસૂત ધુમ્મરે ઘેરી લીધા;

રા-સંભાર કોષ ઇજને આ સમે અંગદા, પલક એકમાં તૂજ પ્રાણુ પીધા;
નામ ટાળ્યું તારું રામ તુજ શત્રુએ, દાદો ત્યમ દીકરો દાવ દીધા.

અં-કુડ યોલે અલ્યા કુંવર કૈકસીતણા, નાક છેદન કરું નિમિષ નાથે;
જીવતાં જ્નેર દેખાડવા માંડિયું, જ્નેર હોતે તો વળગ્ય આંચ આથે;
પ્રીતથી પ્રત્યુત્તર કરે તો હું પરવરું, હુકમ નથી રાઠનો તુજ સાથે;
લેખ લખ્યા બ્રહ્મતાણા લક્ષવસા, રાવણુતાણું મોત શ્રીરામ હાથે.

કવિત.

રાવણુ-રાવ કહો રાવણુની, રામ આગે રીસ કરી;
પરવરે પુરમાંથી, પેર કહું પ્રીતની;
જ્નેર હોય જુદા કરો, રાઠ રણજંગમાંય;
લક્ષ્મી સહિત લંક લીજે, જંગીર વાહો ઝીતની;
કાયર હો સાયરથી, નાસો નિરમાલ્ય થઈ;
નાસતાને મારું નહીં, રંક જેવી રીતની;
લખ કોટિ વીસ વસા, ઉત્તર કહે અંગદ તું;
દેહ જીભે આપું નહીં, આશ મૂક સીતની.

૨૬૬

અંગદ-જાઈ ધું જરૂર હવે, પ્રીજ્યો પૂરો પાર તારો;
આવી રહી રેખા તારા, આયુષના અંકની;
બારમો છે રાહ તુંને, પનોતી હજુર હૈયે;
વાંકા એક આઠ ઇશ, વિધાતાના વંકની;
એ તો વાત રહી અહીં, કહેવી નથી કોયે તહી;
રાવ કરી રામ આગે, રાવણુ તું રંકની;
વરદાન ઇશે દીધું, તુજ પાસે લાંચ લીધું;
સામળ કહે કાર્ય સિધ્યું, લાલચ મેલ લંકની;

૨૭૦

રાવણુ-તરણી હણી તાટકા, રાખ્યો રાક્ષસ રંક જેવો.
જે જે કીધું કામ રામે, હર્ષ હેત હાથનો.
આપડો ખચારો પેલો, ત્રિશિરાને તર્ત હણ્યો;
દાખ્યું અને દૈવત મેં, શોભા સમરથનો;
નંજી જમનારો પેલો, વાંદરીનો વાળિ બેટો;
જેર તો જણાયું એનું, દિકરો દશરથનો;
દેખાડરે દેહ દુગ્ધ, દશ શીશ વીશ ભુગ્ધ;
જિતવો અજિત રાય, રાવણુ દશ માથનો.

અંગદ-ત્રોડવું તરણુ તુચ્છ, જમવું ઘી ખીચડીનું;
કાડી સાથે કુંજરનું, હોડે જેવું હારવું;
ઉણુ કાળે નીર પીવું, પાપધન લેતા ખીહીવું;
સ્હેજ દિને શ્રાદ્ધ જેવું, સોદરનું સારવું;
સુમને નકારો કેવું, દાતા પાસે ધન રવું;
કહેવું કથન કંથ આગે, નીર તુંબ તારવું;
સામળ કહે સત્ય માન, અંગદ કહે જ્ઞાન આણુ;
રામ હદે ધરે એમ, રાવણુને મારવું.

છરપો.

રાવણુ-નથી મારતાં વાર, રંજકમાં રણ રાણું;
અંગદ તારું અંગ, ચિત્ત ચાંચડવત ચોણું;
કાદું તાળવે જલ, વદે જ્ઞે વેર વાણીમાં;
વાંદરેલ કઠાવું તેલ, પીલાવું છું ધાણીમાં;
જેર હોય તો જુદ્ધ કરે, મુજ કિકરના સાથમાં;
એમ કહી અંગદને તિહાં, લીધો બળવંતે આથમાં.

ઝૂલણા ઇંદ.

દશકંધ કેમે માર્યો મરશે, ચંદ્રશેખર ચરચ્યા છે ચંદન;
દશકંધ કેમે માર્યો મરશે, વૈદનાથનાં કીધાં છે દન;
દશકંધ કેમે માર્યો મરશે, નવ નાડનું કર્યું નિકંદન;
અંગદ-ધશ્વર ગત ધશ્વર સૌ બાણે, દશકંધ હણુશે દશરથ નંદન.

કવિત.

રાવણુ-આંધ છે સમશેર સહુ, જુઝવાને જ્ય રણુ;
 શોભા તેમાં શર ફેરી, ધાઓ મુખ ખાય છે;
 શ્યામ કહે સઉ સતી, પતિ માને આપ પતિ;
 રતિવંત રામ જેવો, પાવકે પળાય છે;
 દાતા દાતા કહે સહુ, યોલે ન અદાતા બહુ;
 ઔ લખણુ લાખ જર, દેતામાં જણાય છે;
 કોટિ કોટિ કરે કામ, દુઃખથી ભેડાવે દામ;
 ચાડિયાની જીભ માંહે, જર તો ગણાય છે.

૨૭૫

અંગદ-ચાડિ ચતુરાઇ કહે, ચિત્ત તારા માંહે ચહે;
 લે તો કહું વાત અર્થ, પરમાર્થ કામનું;
 કેવું પડશે ત્યાં સાચું, કામ થાશે તારું કાચું;
 રાચે રાય રાવણુ તું, દેખી ભેર દામનું;
 ગંગા કદિ ઉલટી વહે, નેવે નીર મોભે ચહે;
 પડે ધ્રુવ પલકમાં, મેરુ ડગે મામનું;
 પૂર્વે રવિ પ્રાચી જાય, અટલું કદાપિ થાય;
 અક્ષય ન જાય અંક, યોલ બાણુ રામનું.

૨૭૬

રાવણુ-ઉચ્ચો તે આથમ્યો દીસ, દુઃખવાને આબ્યું રીશ;
 રીશ કરું કેતી તુંને, ડગવાનો ઠાઠ છે;
 આવરદા દીસે તારું, મન કોમળ થયું મારું;
 હારું અંક વચન મૂઠ, કાસદા તું માટ છે;
 જા લઇને કહે તહીં, શું બકે છે ઉભો અહીં;
 બાંહે જશે જીવ તારો, લખ્યું એ લલાટ છે;
 મોકલ્યો છે શીખ દેઈ, લોભે લાલ લાંચ લઇ;
 એ ભલાઇ યોલે શકે, ભૂપતનો ભાટ છે.

૨૭૭

અંગદ-કીરત કરે રામની, શેષ રવી શારદા જુ;
 મહા સુદ્ર ઈંદ્ર ચંદ્ર, જ્યાં ભેગ જાય છે;
 વરુણુ વાયુ વિશ્વેદેવ, નગ નાગ નદી નદ;
 નક્ષત્ર ભેતા અહ તારા, છયે ઋતુ છાપ છે;

ત્રણ દેવ ત્રણ ભોમ, ત્રણ નાદ ત્રણ વેદ;
ત્રણ કાળ ત્રણ રૂપ, અલખ એ આપ છે;
સામળ કહે અહાનશ, પુણ્યવંત રામ જપે;
રામ જેને નહિ હદે, તેનાં પૂર્ણ પાપ છે.

રાવણુ-રામ જપ રામ ભજ, રામ સાથે સ્નેહ કર;
રામજીને રીઝવીને, રામ રાખ્ય મનમાં;
રામ કેરું કર કામ, રામ કેરે વશ ધામ;
રામ રામ રાતે કહે, રામ કહે દનમાં;
રામ પેં મરાવ્યો તાત, રામ સાથે કરી વાત;
બત જશે રામ કેતાં, તેહ લાલ તનમાં;
બધો ભાવ રામ કહો, અંગદ શું ન્યાલ થયો;
ખીલાં કોઠાં વીણી ખાઇ, વશે જઇ વનમાં.

અંગદ-કોટિ કોટિ ઈંદ્રપદ, કોટિક કૈલાસ સૂખ;
કોટિ રવિ તેજ જેહ, શુદ્ધ લેહેર ધામમાં;
કોટિ કોટિ વેદવાણુ, કોટિ ચિંતામણી ખાણુ;
કોટિક કલ્યાણુ વિધ, વૈકુંઠના વામમાં;
કોટિ કોટિ કામધેન, કોટિ કલ્પવૃક્ષ પ્રણ;
કોટિક અમૃત અંત, કરુણા એ કામમાં;
કોટિ જપ કોટિ તપ, કોટિ તિર્થ કોટિ દાન;
સામળ કહે સર્વ સુખ, વસે રામ નામમાં.

રાવણુ-જેને મન જેશું નેહ, તેને મન મોટો તેહ;
એહ તારે દિલ વસ્તું, ચિત ચોટ ચાખ્યું છે;
પૂન્ય પદ પાગે લાગ્ય, તેહ પાસે વર માગ્ય;
નગ્ન માગી ખાગ્યો સર્વ, ભાગ્ય એહ ભાગ્યું છે;
કહે લાખ લાખ વાર, મારું હદે રહે ઠાર;
ભાગ્યું મન ભાર કહેતે, હદે માંહે રાખ્યું છે;
પ્રીછે મન માંહે પેર, ગુણુ જાણે ઘેર ઘેર;
જન્મ જન્મ વેર રામ, રાવણુને લખ્યું છે.

છાપા.

રાવણુ પૂન્યા ઈશ, સારે એ અનિત કહાવ્યો;
રાવણુ પૂન્યા ઈશ, સારે સીતા એ લાવ્યો;

રાવણે પૂજ્યા ઈશ, દશ મસ્તક એ પામ્યો;
 રાવણે પૂજ્યા ઈશ, દુઃખ સઘળું તે વામ્યો;
 ઈશ પૂજ્યા તે પરતાપથી, રામચંદ્રને જિતયું;
 દીઠા મૂક્યા છે જીવતા, એહ ધર્મની રીતયું. ૨૮૨

અંગદ-કનકેશ્વર મહાદેવ, કનકપૂરીપર કોપ્યો;
 સીતા રૂપિયું વૃક્ષ, એર તે રાવણ રોપ્યો;
 ખાંતે ધૂળ તે ખામ્યો, એર પીધે કમ જીવો;
 રૂઝ્યો રઘુપતિ રામ, દેશમાં નહિ રહે દીવો;
 નિશકુંભલા નારાયણી, જનક જનેતા જાણજો;
 માતા હરવા તે મન કરયું, માત આખુટે આણજો. ૨૮૩

ઝૂલણા છંદ.

રા-વાત વિવેકની તે તું શઠ શું લહે, જંગલી જટ કુડાં કર્મ ફેટે;
 આકના તૂરની પેર ઉડી જશો, જે દિવસ માહરાં યાણુ ધૂટે;
 જનવર જાણીને મૂકીએ જીવતો, લાજ લંગૂરની કોણુ લૂટે;
 પ્રાજ કરી નાંખશે પલકની પલકમાં, એકલો ઈંદ્રજિત આપ ઉટે. ૨૮૪

કવિત.

અંગદ-માન કહ્યું મૂઠ મતિ, જ્ઞાનહીણ ગૂઠ ગતિ;
 શ્રાપ દીધો સીતા સતી, પડ્યો પાપ પાશમાં;
 મોકલ્યો કાસદ કામે, હુકમ ન દીધો રામે;
 નહિ તો વાસું ઠામ ઠામે, વાનરાં અવાસમાં;
 હદે નથી રહેતી રીશ, ત્રોડી નાખું તારુ શીશ;
 ભાગું ભુજ વીશ હજી, હેત રાખું હાસમાં;
 ભલપણ ભાખું ભાખ, શસ્ત્રતણી દેઉં સાખ;
 ઈંદ્રજિત જેવા લાખ, ઊડાડું આકાશમાં. ૨૮૫

ઝૂલણા છંદ.

રા-ડેડરાં દાદુરાં ખેલતાં ખાખડે, તેહને હોંસ થઈ સિંધુ તરવા;
 કાગલાં બગલાં મેડકાં માણુતાં, ચાલુ તે ચિત મોતી જ ચરવા;
 કાપાડયાં આપડિયાં ડાભડાં પહેરતાં, આવિયાં ઊડજે આલ ભરવા;
 કીડને પાંખ આવી તે તો તરડે, મરણુ આવ્યું માથે મેલ મરવા. ૨૮૬

કવિત.

અંગદ-લાખવરાં દૂધવડે, કાલવીએ કાજળને;
 આમતા ન શમે તેની, કાલવતાં કાયરી;
 બહેકની ખરાસ માંય, લસણુ લોટાએ લાખ;
 ગંધ ગુણુ ઘણી ઘણી, શોભે નહીં સાયરી;
 કોટિ કલ્પ કાગ વસે, માનહિ સરોવરમાં;
 થાય નહિ હુંસ હેત, જુગમાંહે જાહરી;
 દશકંધ ધંધ ધાયે, ચતુર ન ચિત્ત અયે;
 અંગદ કહે ટેવ તેવી, કર્મ ફૂટ્યા તાહરી. ૨૮૩

ક-રીશ ચઢી રાવણુને, કોપિયો કૃતાંત કાળ;
 હુકમ કર્યો હાથ વડે, હડીલે હજૂરમાં;
 રાવણુ-મારી નાંખો મૂરખને, મત કરે માન માટ;
 શું જુએ છો સભા સહુ, શોક ભારે શરમાં;
 શીદ એનું જોલ્યું સાંખો, ઊડાડી આકાશે નાંખો;
 કાપો પૂછ કિકરનું, નાક છેદો નૂરમાં;
 વડા શું વિવાદ વડે, ફરી ન કા આવી ચઢે;
 પ્રાણે કરો ત્યાંય પડે, લાખીણા લંગૂરમાં! ૨૮૪

ક-શિગાળા ધીંગાળા ધાયા, અંગદના પાણુ સહાયા;
 દેખે રાય રાણુ શર, શોભા પામે સાથમાં;
 અખડે તલવાર તીર, વીંટીએ વાનર વીર;
 અંગ શતખંડ કરો, વકારે જો વાતમાં;
 મારો મારો કહે મૂઠ, પ્રાક્રમ દેખાડે પ્રૌઠ;
 ગૂઠ ઘણા ધાવ કરે, હથિયારાં હાથમાં;
 જીવતો ન પામે જીવું, ખરે દિલે આપો ખાલું;
 કીધો કોડ જ્ઞેધ, બળવંત લીધો આથમાં. ૨૮૫

છરપા.

રૂઠ્યો રાવણુરાય, ધીર ધસમસતો ધાયો;
 મારી મુંઠ મરોડ, શર પૂછેથી સહાયો;
 પાગરણુ પરિચટ પેર, આપટી ઝીકે નયારે;
 અંગદે સમર્યા રામ, તનથી ફૂલ્યો લારે;

મસ્તક પછવાડે ફેરવ્યો, સંધારવા માંડ્યો સાથથી;
સામળ કહે સેવક રામનો, હઠ કરી છુટયો હાથથી. ૨૯૦

અગદે સમર્યા ઇષ્ટ, દાવ દોષીને દીધા;
પાંચ સહસ્ત્ર પ્રચંડ, કિકરો ફૂટો કીધા;
પટકયા પાપી પ્રાણુ, ચંચળ કંઈ ચાંપ્યા ચરણે;
પ્રાણે કીધા કંઈ પૂછ, ધીર દોળ્યા બહુ ધરણે;
કરજ્યા વતરજ્યા કંઈદંતથી, અધિક જન લીધા અંકમાં;
મડોલ થયો બહુ દેશમાં, લૂટ પડી ગઈ લંકમાં. ૨૯૧

નાસે નરપતિ નાર, રાય રાવણુની રાણી;
માર માર સંભળાય, વિપરીત ઓલાએ વાણી;
શેરીમાં રોયાં શ્વાન, કાગણુ કળકળવા લાગી;
જાગ્યો ધુવડ ગંભીર, ભયભિત થઈ રૈયત ભાગી;
મંદોદરિએ માણુસ મોકલ્યાં, જરૂરપણે જઈને જુઓ;
ખૂમ પડી શી નગરમાં, ઉલ્કાપાત એ શો હુઓ. ૨૯૨

ઈંદ્રજિત થઈ જાણુ, અધિક કોપેથી ચડિયો;
સન્યાં અંગ હથિયાર, આપ પોતે જઈ અડિયો;
ભમર ચઢાવ્યાં શીશ, શર સામદ શુભ સાધ્યો;
પૂછ ચરણુ પ્લવંગ, બહો ભેરેથી બાંધ્યો;
ન્યમ મેરુ શૃંગ પર મેહે પડે, ત્યમ માર અંગદ ઉપર પડ્યો.
તવ કાયા લાગિ કંપવા, ચતુર નર કોપે ચડ્યો. ૨૯૩

હંદે સમર્યા શ્રીરામ, કામ કીધું તે વેળા;
ઉડ્યો ત્યાંથી આકાશ, ભૂપત સહુ કીધા ભેળા;
તૂટ્યા બંધ તરતીબ, કાયર કોટિ કંપાણુ;
પડ્યો સભામાં શર, ચંડાળ ચરણે ચંપાણુ;
અં-ભે ભેર હોય તો જુદ્ધ કરો, નહિતર આજ્ઞા દો મુને;
તું ચેત ચેતરે ચતુર નર, તરતીબવત જાણ્યો તુને. ૨૯૪

રાવણુ-નવ ગજ જેને નાક, દંત ગજ દશ દીસંતા;
ચાર હજાર ગજ ચણુ, હજાર હાથ હિસંતા;
પંચાણુ ગજની પુઠ, પ્રતાપ પંચાણુ પ્રોઠો;
ત્રણ હજાર તન ટેક, જગતમાં નહિ કો ભેટો;

છે કાય કારમી કુંભકર્ણની, કારણ કોયે નવ કળે;
જ્યો જંગલિયો જીવતા, ધડી એકમાં સૌને ગળે. ૨૬૫

અંગદ-વાનર ઝેરી વજનાગ, ખાનારો ક્ષણમાં ખૂટે;
રીંછ સાપનો રાષ, તેને અડતાં તન ત્રુટે;
રામ કાળનો કાળ, શત્રુવટ શોભા સાટે;
તન અતલિયળ આપ, અવતાર લીધો તમ માટે;
છે જ્ઞેગણીરૂપ એ જનકી, ખાંત થકી અપ્પર ભરે;
રણજંગ રાવણુ જ્યારે રોપશે, ભૂપ માંસ લક્ષણુ કરે. ૨૬૬

રાવણુ-આધે બહુ સમશીર, ઝુઝવા કારણુ જામે;
શરાતાણાં વિખાણુ, ધાઓ જે શીરપર ખાયે;
ત્રીઓ સહુ કહેવાય, કોઈએક સતી નિકળશે;
પોતાના સ્વામી સાથે, બહુ અગ્નિમાં બળશે;
વિખાણુ કરે તું વાનરા, તેણે મન મારું કહે;
મરદ મૂછાળા જાણુશું, જ્ઞે ઈંદ્રજિત સાંભો વહે. ૨૬૭

અંગદ-અંગદ કહે સાખાશ, મૂળ મન માન્યું મારું;
રણસંગ્રામે શર, દહ મન રાખે તારું;
હિરણ્યકશિપુ હિરણ્યક્ષ, વેર ઝાઝેથી વઢિયા;
સાક્ષાત્કાર વૈકુંઠ, સ્વર્ગ સમીપે ચઢિયા;
આઘ અંત ને મધ્ય લગણુ, સ્થિરતા મન એતું હશે;
અંગદ કહે રે સુણુ રાવણુ, કોટિ કલ્યાણુ તારું થશે. ૨૬૮

રાવણુ-રામ સરખા રણમાંય, રાખું છું હું હજારા;
અટવાશે જીવ અનેક, વાનર ને રીંછ બચારા;
ઈંદ્રજિતની આણુ, હાક ફરશે રણ માંહે;
દહતા થઈને પાગ, કોણુ ટકાવે લાંહે;
કુંભકર્ણુ ભૂપ ભૂખાણુવો, દેખે તે પ્રાશન કરે;
મૂરખ મન વિચાર કર, વાનર દેખી તે કયમ ડરે ? ૨૬૯

અંગદ-વાનર તે તો વાળિ, કક્ષામાં રાખ્યો તુજને;
એકસો સીતેર દિવ, મૂર્ખ કહેવડાવે મુજને;
વાનર તે હનુમાન, અશોક વન બાળ્યું જણે;
વાનર તે નળ નામ, પહાણુ તાર્યાં જળ તેણે;

એ વાનર અંગદ સારખા, રંક કિંકર શું કહું કથી;
સુગ્રીવ સુભટ નર સારખા. નરપત તે દીઠા નથી. ૩૦૦

રાવણુ-રાગ્ન કહેવાય રણુમાંય, રાતે જે ધ્રુવડ યોલે;
રાણુ ગોલા કહેવાય, કરે વાહન જે યોલે;
રાગ્ન કહેવાયે ભાટ, હીડિ કવિ કીરત કરતા;
રાગ્ન સર્વ કોકિલ, વસ્ત્ર લોકાનાં હરતા;
અકેક ગામના અધિપતિ, એમ રાગ્નએ અનેક છે;
પણુ આણુ સ્વર્ગ પાતાળમાં, રાગ્ન રાવણુ એક છે. ૩૦૧

અંગદ-સકળ જનાવર માંય, પ્રૌઢ ગુણુ સિંહ પરવરિયો;
નવ કુળમાંય નરેંદ્ર, શેષ અવનિ શીર ધરિયો;
આઠ અધિપત માંય, મેરુ ગઢ મોટો કહે છે;
પંખી માંહે પ્રૌઢ, ગરુડ હરિ ચરણે રહે છે;
રાક્ષસમાં મોટો રાવણુ, દેશમાં લંકા ગુણુગ્રામ છે;
અંગદ કહે ઉતપત કારણુ, સામળનો સ્વામી રામ છે. ૩૦૨

રાવણુ-રામ અયોધ્યામાંય, કાલ અવતરિયો આપે;
શ્રવણુ હરણુઓ તો વિપ્ર, આણુથી એને આપે;
આવા પીવા ભોગ, થયા ભેરાવર ભેટા;
કાઠી મૂક્યા વનવાસ, પ્રતાપ એ ભે ભે પ્રોઠા;
કનક કુરંગ નવ આળખ્યો, ધાયો કરમાં ધનુષાં લિયે;
અંગદ અક્ષલ ગર્ભતાહરી, એ અળથી રાવણુ ક્યમ બિહિયે. ૩૦૩

અંગદ-દશ અવતારીક રામ, નામ તે સર્વે એનાં;
પાણુી પવન આકાશ, પંચમાભૂત જન જેનાં;
રસ ગંધ સ્વર સ્વાદ, ભગ્નત સ્વપ્ન મન માને;
મનસા વાચા કર્મ, વાત જન્મની બાણુ;
સરખિત પાલક સંહારમાં, ભારે કરમી ભૂપ છે;
સમજ રાય રાવણુ હૃદે, સ્વામી સામળનાં રૂપ છે. ૩૦૪

રાવણુ-મન માનીતો તુંય, હુંય ક્યમ માનું સાચું;
તું કરે તરણુનો મેર, મારે મન સર્વે કાચું;
સ્તુતિ કર જઈતું લાંય, તેગ શો આજો તાડો;
આહુ આયે અળ હોય, તો ધહાં આવી દેખાડો;

નાચે પૂત પોતા તણે, માતપિતા લે ભામણું;
આરવાટ વાળું દલે, તુચ્છ વચન ત્યમ તુજ તણું. ૩૦૫

અંગદ-માનીતો સુગ્રીવ, સન્મુખ ઉભો કર ભેડી;
માનીતો પ્રહ્લાદ, પદ્મી પામ્યો જે પ્રૌઢી;
માનીતો બળિરાય, ચતુર્ભુજ ચાંપ્યો ચરણે;
માનીતો ધ્રુવ ધીર, અચળ કરી રાખ્યો શરણે;
માનીતા મહારાજના, દર્શનથી તો દિલ ઠરે;
અણુમાનીતો અંગદો, માથાકૂટ તુજશું કરે. ૩૦૬

રાવણ-રાવણ કહે રે મૂઠ, પહાણથી દીસે પ્રૌઢો;
મૂરખનો મહિપતિ, જગમાં નહીં તુંજ ભેડો;
નકટતણો નરેંદ્ર, અધિક દીસે છે અનાડી;
વખાણીને વાત, કરે કરવી હોય ચાડી;
જે ડાહ્યો હોય તે દલ ધરે, સંક્ષેપે શિક્ષા લહે;
અંગદ શાં વગદાં કરે, કહે ક્રમ ઉભો રહે. ૩૦૭

અંગદ-ઉગરે ક્રોએક જીવ, ત્યાંબ ઝોલીએ જૂઠું;
ઉગરે ક્રોએક જીવ, કરિએ દીઠું અદીઠું;
ઉગરે ક્રોએક જીવ, અક્ષલ ફેલાવું ચાડી;
ઉગરે ક્રોએક જીવ, કરિયે ચોરી કે ચાડી;
હાંકી કાઢે છે હડ કરી, તોય ઉભો છું આરણે;
અંગદ કહે રાવણ રેક સુણ, જીવ જીવાવણ કારણે. ૩૦૮

રાવણ-ઉગારવા આગ્યો દેહે, ઉગારવાં વાનર રીંછાં;
તે ઉડશે આકાશ, કાગ તણાં ન્યમ પીંછાં;
ક્રોય સતી નવ થાય, પતિ ક્રો અવર મરંતે;
આપ ન ભાળે ભૂખ, પારકું ભેટ ભરંતે;
પ્રાક્રમ પરમારથ તાહરું, કુડ કપટ કરવા કામનું;
પિતા માર્યો તે પ્રીતથી, રુકું ચિંતશે રામનું. ૩૦૯

અંગદ-ઈંદ્રજિત સરખો તંન, તેહ, તુજ રણ રોળાશે;
કુંભકર્ણ સરખો ભેધ, ચાંચડવત તે ચોળાશે;
સાત લાખ પ્રૌઢા પુત્ર, કાયર થઈ કૂટાશે;
રત્ન ખાણુની રિદ્ધ, લંક લક્ષ્મી લૂંટાશે;

- તું શિવ વરદાનથી શૂર છે, માન મમ્મ છે મનથકી;
તુજ શીશથી ઇશઅળગાથયા, સીતા હરી તે દિન થકી. ૩૧૦
- રાવણુ-પૂછ ઈંદ્રને વાત, હાથ દીઠા મુજ તનના;
રેશે ઠામના ઠામ, મનોરથ તારા મનના;
આર વર્ષ જળ અંન, તજે નિદ્રા ને નારી;
કુંભકર્ણુ* સાથે તેહ, લડે જે ભૂપત ભારી;
એકાએક કાળ હોયે નહીં, ભાવ અક્ષર તું શું ભણ્યો;
મુજ સાથે સંત્રામે મળે, નથી જગમાં જનુની જણ્યો. ૩૧૧
- અંગદ-ઇશતણો એ ઇશ, એ જ બ્રહ્માનો બ્રહ્મા;
અવતારિક એ અંશ, કંઈ મનમાં તું શરમા;
લોઠે લકડ દિન રાત, હિરણ્યકશિપુ નવ મરતો;
વરદાન હતાં વિપ્રીત, અંકાર તુજ પેરે ધરતો;
તે નૃસિંહ થઈ નખે હણ્યો, તે પેરે તુજને થશે;
સામળ કહે તારા મોતની, પ્રભુએ જગ રાખી હશે. ૩૧૨
- રાવણુ-રાવણુ કહે રામદુવાઈ, દેઉં છું અંગદ તુજને
પલક ટકાવે પાગ, પ્રી ઉત્તર દે મુજને;
શરમ નવ રાખીશ, જરૂર કહેજે ત્યાં જઈને;
વધારજે મુજ વેર, પ્રીતથી તેનો થઈને;
જે મૂછ ધરાવે મુખ પર, નીર વધારો નામનું;
રાવણુ કહે આવો અહીં, મારે કામ છે રામનું. ૩૧૩
- અંગદ-અંગદ કહે સાપ્તાશ, હોડ હડ હિમ્મત તારી;
તુજમાં પ્રાક્રમ પ્રૌઠ, ખરી નીશા થઈ મારી;
ભલું રામશું વેર, ભલું ગંગામાં મરવું;
ભલું ગયાવત માંય, દંડ જે ભારે ભરવું;
ભલું પુત્ર શિષ્ય ને વિપ્રથી, હોડે કોડે હારવું;
ભલું મોત રાવણુતણું, જે રામને હાથે મારવું. ૩૧૪
- રાવણુ-મૂરખનો સરદાર, વિના ઘોલાવ્યો ઘોલે;
મૂરખનો સરદાર, આપથી અધિક અમોલે;

* અત્રે ઈંદ્રજિત એવું નામ લેઈએ.

મૂરખનો સરદાર, કરે લવરી જે ઝાઝી;
 મૂરખનો સરદાર, પ્રોઠ સાથે હઠ પાછ;
 આણ્ય ન માને રામની, બવા મન નહિ બાણિયે;
 કહે રાવણ તું મૂર્ખપતિ, પૂરણ મેં પરમાણિયો. ૩૧
અંગદ-રામદુવાઈ ખાઉં, જે મુખ જોલું જુઠું;
 રામદુવાઈ ખાઉં, રીશે જે તુજ પર રૂઠું;
 રામદુવાઈ ખાઉં, વાત કહું પૂરણ પ્રીતિ;
 રામદુવાઈ ખાઉં, રાવણ પર રીજું રીતિ;
 છે રામદુવાઈ શ્રીરામની, ચિતવી જે દિન રણ ચટે;
 મુજને નિશ્ચે છે ચેટલું, દશ મસ્તક પૃથ્વી પટે. ૩૧

કવિત.

રાવણ-નવ મળે જોટો દામ, કામ વિવાહનું માંડે;
 ઉછીનું ઉધાર કરી, ઘંઘે ઘણું ધાય છે;
 ચોર કો ચોકીમાં પડ્યો, અડ્યો સંકટમાં ચાવી;
 છળ કરે છૂટવાનો, ચિત્ત ઘણું ચહાય છે;
 કુંવારો કુંવર ઘેર, પેર નહીં પક્ષા તણી;
 કન્યાતણે કાજ, વેવિશાળિયો વહાય છે;
 અકરમી નર નેટ, પૂરું ન ભરાય પેટ;
 અંગદની પેરે પાપી, જોટા સમ ખાય છે. ૩

સવૈયો.

અં-ચક્રવર્તી રામ ચૌદ લોકનમે, ચિતવું દશકંઠકું આકરિયા;
 સિહકો સિહ સુરપતકો સુર, દશકંઠ આંધો તુમ આકરિયા;
 મહારાજ ધિરાજ શ્રીરામ મેરુપત, કિંકર રાવન કાકરિયાં;
 કલ્પવૃક્ષ કોટિ રામ કરુણાનિધિ, લંકપતિ લખ લાકરિયાં.

છંપા.

રાવણ-અભાગી અંગદ અજ્ઞણ, રામની આણજ લોપે;
 વિદાય થતો કરે વાત, કિંકર થઇતું ક્યમ કોપે;
 મારી કાઠતાં મૂઠ, વણ તેડ્યો ક્યમ આવે;
 શીઠ ખુવે છે જીવ, કિંકરનો કિંકર કહાવે;
 લવરી કરે છે લક્ષ્મણી, બહુ સ્તુતિ કરે છે ખારણે;
 આજ્ય અવતાર બુદ્ધિહીણ તુજ, કૂડા પેટને કારણે.

અંગદ-જઈ છું હવે જરૂર, વચન કહું છું એક છેલ્લું;
 ખમું છું તારી ગાળ, મમત તુજ સાથે મેલું;
 પૂછ ઘેર તારી નાર, મંદોદરી શુભ સતીશું;
 કહો તો માંડની રાઠ, લક્ષ્મણુ ભ્રેગ જતીશું;
 પૂછી આવો તમે પુરપતિ, ચારસૂધી ઉભો રહું;
 એમ કરતાં તમે ઉગરો, ઉપદેશ સત્ય સાચો કહું. ૩૨૦

રાવણુ-અંગદ અશ્વલના હીણુ, વચન તું ભ્રે વિચારી;
 નવ ખંડતણો નરેંદ્ર, શીખ શી દેશે નારી;
 રામા વશ તે રામ, ક્રોડ વસાએ કહાવે;
 પરવશ પડી તે પાશ, ધ્રુવાં અધડાતો આવે;
 નારનાં કહ્યાં તે નર કરે, નપુંસક નારે જિતિયા;
 રામાને રાવણુ પૂછે નહીં, એ રામતણે ઘેર રીતિયાં. ૩૨૧

અંગદ-રામતણી એ રીત, અધમતણો ઉદ્ધારણુ;
 રામતણી એ રીત, દુષ્ટ દાનવ સધારણુ;
 રામતણી એ રીત, સોગટી નામે ન મારે;
 રામતણી એ રીત, હેતુ જનથી એ હારે;
 રામતણી એ રીત છે, ભોગવે જે જેવું કરે;
 એટલું કેતાં નવ આજખે, પાપે રાવણુ તું મરે. ૩૨૨

રાવણુ-રામતણી તુંને આણુ, વદે અંગદ તું વાણી;
 રામતણી તુંને આણુ, પલક પીવા રહે પાણી;
 રામતણી તુંને આણુ, હવે ભ્રે જીલ હલાવે;
 રામતણી તુંને આણુ, ભ્રે તું ચરણુ ન ચલાવે;
 રામ આણુથી કહે જઈતહિં, જહિં સેનસકળ છે તમતણું;
 રાવણુ કહાણું રામથી, મહિમા દેખાડ મોટમપણું. ૩૨૩

કવિ-ઉડ્યો સુણી આકાશ, અંગદ અતલીખળ વ્યાપે;
 મહિમા વધારી માન, રામ રજ ચરણુ પ્રતાપે;
 આલ્યો જિહાં અશોક, અલૌકિક જ્યાં છે વારી;
 દુઃખ નવ વ્યાપે દેહ, ખરી રત્નાકર ખાડી;
 એડી સીત સ્વરૂપ તિહાં, રૂપ રહિયાળી શુભ સતી;
 પ્રદક્ષિણા દેઈ પાગે નખ્યો, મોકલ્યો છે લક્ષ્મણુ જતિ. ૩૨૪

अंगद-सांभलजे मुज मात, वातमां जेह वधाध;
 लक्ष्मण सहित श्रीराम, पधार्या भूपत लार्ध;
 वानर पद्म अठार, गोतेर डाटीक सांधी;
 मज्यो विलीपणु भ्रात, पाज समुद्रे आंधी;
 में विविध प्रकार विष्टि करी, देव जेहनी टेटियो;
 सीता प्रये अंगद कहे, गढ लंक वानरे वीटियो. ३२

सीता-सीता कहे सुणु वीर, धीर थछ धीरज धरजे;
 जेरावर जन जेह, काम धाणुं पाकुं करजे;
 लक्ष्मणतो नही लाग, शोभे नही शरा साथे;
 मंद्रयण शो मेर, उपाडे छे जेक हाथे;
 कुंभकर्णु कहेवाय छे कारमे, हेजे तेहलुं आय छे;
 अंतुं नल्लुी धंछां आवजे, राम तो मोटा राय छे. ३२

अंगद-कहो तो मेरु सहित, उदयायण हुं उपाकुं;
 कहो तो लंकपर लंक, अधिक अवनिमां गाकुं;
 कहो तो आणुं कोड, जेधने आंधी नउं;
 कहो तो धंद्रिजित कुंभकर्णु, दैत्य सर्वेने साउं;
 मा कहो तो लंकने लूटियो, वसुधा विपरीत नांभिये;
 पणु हुकम नथी हजुरने, माटे सर्वे सांभिये. ३

सीता-जानो रे लज भ्रात, वात शी करवी जजी;
 करे कहुं ते काम, राम जे वाते राज;
 करता हो जे काल, आज सवेणा साधा;
 हेभशे का जेक दुष्ट, वायुवत वेगे वाधा;
 न्यां आगन्या मागी अंगदे, जेध नवा लाग्यो जवे;
 राक्षसीअे जुम पाडी धरुी, जेध तरवरी रखा तवे.

कवि-मार मार करता मूढ, धीर धसमसता धाया;
 अंगदकरां यरखु, पूछ शत्रुअे सहाया;
 सहस्र लाभ करोड, हडीले होडे हकार्या;
 तीडान तीडनो राक्ष, वानरपर वेद वकार्या;
 रास पड्यो तहो विधतणुा, दावाहण अहू देशमां;
 दापुं लोकि दशकंधने, लंगुर आव्यो जेक देशमां.

मोक्षयो अक महीपत, असी लप न्नेधा आदे;
 अहु विध मेवतो आणु, वभाणु करे शां वादे;
 प्राकम कीधुं प्रौढ, अंगदने भारवा मंडयो;
 रूठयो तेने राम, दुष्टने दैवे दंडयो;

ज्वतो मूक्यो अक जन, कथन रावणुने कळो;
 लंका लुंटी तारी लंगुरे, अणवंत शुं गेशी रळो. ३३०

करउतो दंत दशकंध, अस्वारी आपे कीधी;
 अक पलके अशोक, वाडी तो वीटी वीधी;
 पडयो पूछ प्लवंग, आपटी अंक्यो न्यारे;
 समर्था मन श्रीराम, तरत छुटयो कर त्यारे;

त्यां शुद्ध न्नेर आजुं थयुं, हडीलो होडे हारियो;
 अ वात लंकांमां विस्तररी, महीपत मोटो अ भारियो. ३३१

धरती डोळां आय, डाय वदे नही वाणुी;
 अयर पोती जर्ध त्यांय, राय रावणुनी राणुी;
 उडी कूटती शीश, पूतने तेडयो पासै;

मंढोदरी-कयम अंढो अणवंत, विपरीत थयुं छे वांसै;
 लश्कर पेहुं सर्व लंकमां, लय तारो ते नव गण्यो;
 उठ्य उठ्य आणस तण, कहे छे तात तारो हण्यो. ३३२

कवि-मेधरावणु महाराज, धज करकापी तेणु;
 धंद्रजित जश रूप, धंद्र जित्यो तो जेणु;
 दमकावतो ढोल निशान, कृतांत सररीज्जे क्हाव्यो;
 पिता पास ते पुत्र, अक पलकमां आव्यो;

अक पहोर रणुजंग मय्यो, कही न शके डोये कवी;
 संहार थाय सृष्टि तणो, शोला लंक अवी हवी. ३३३

पडी लंकमां भूम, ममत मूक्यो सौ माने;
 रामअंद्रे ते तणो, डोलाहल सुणियो काने;
 रामे तेडयो हनुमंत, अंगद लंकमां आव्यो;

राम-डोयो दीसै दशकंध, प्रौढ संकटमां हशे पडियो;
 आणक नणुी भीवरावशे, हालक हुलक हलहल हुवो;
 कलेवर कण पडती नथी, जरूर अयर तेनी लुवो. ३३४

અહુ વિધ પડે છે ભુમ, અહુ વિધ અણુગાં વાજે;
 અહુ ધૂટે છે બાણુ, ઘણાં નિશાન જ ગાજે;
 ઝાવિધ પડે છે ચીસ, રીશથી રણવટ ખાલે;
 ધુજે સર્વે ધરણુ, દિક્ષાળ દિશા દશ ડાલે;
 રખે અંગદ માયો જતો, રામજી રીશ ધરી રટે;
 હનુમત તમે જોશી રહ્યા, એ તો ગુણગણુ નવ ઘટે.

૩૩૧

હનુમંત-રઘુનાથ પ્રત્યે હાથ, ભેડી અલવંતો જોલ્યો;
 અંગદ પ્રાક્રમી અનંત, ખરો પદંતર જોલ્યો;
 અંગદ સામું જે જુએ, અધિક દષ્ટિએ આડી;
 શેર નથી ખાધી સુંઠ, નથી જન્મ્યો કો માડી;
 શ્રીરામચંદ્ર પ્રતાપથી, એ શર પડાવે સાખને;
 દાનવ સઘળા દેહવટ કરે, દશકંધ સરખા દશ લાખને.
 દશરથ તણા કુળ દીપ, સુણો તો કહું એક સાચું;
 સુઝે મુજને સત્ય, કિચિત માત્ર નહિ કાચું;
 અંગદ ને દશકંધ, વિવાદ કરંતે વઢિયા;
 ભેરાળા મહા ભેદ, પરાક્રમી પરાજે પડિયા;
 હશે ઝૂમ પડાવી બહાદૂરે, ખાતર નીશે તેની ખરી;
 જિત નગારાં દેધને, અંગદ આવે ફેળે ફરી.

૩૩૨

૩

કવિ-મહોકમ દીધો માર, અંગદને રાખે આપે;
 ન ગણે લેખા માંય, હાથ શ્રીરામ પ્રતાપે;
 લખ જોતેર હનુર, તણા તો હંસ જ હરિયા;
 વાડીમાં ફૂપ વિશાળ, ભૂપ સહુ તેમાં ભરિયા;
 બાકી ઝૂમ પાડી ગયા, ગઠ લંકા ગુણુ ગામને;
 ઉત્પાત કરીને આવિયો, શરણુંગત શ્રીરામને.
 દંડવત કીધા દશ વીશ, શીશ નમાવ્યું નેહે;
 સુખનુ સાગર સર્વ, દૈવત પામ્યા સહુ દેહે;
 શીશપર મૂક્યો હાથ, વાતો પૂછી રઘુનાથે;

રામ-વિષ્ટિની કહો વાત, રીઝ થઈ રાવણુ સાથે;
 સીતાને સહજે આપશે, કે કરવી રાઠ પડશે ઘણી;
 અંગદને એમ પૂછિયું, કોટિ બ્રહ્માંડ કેરા ઘણી.

अंगद—वालीसूत कहे वात, ऐनी में डेम कहेवाये;
 नथी समज्यो नरेन्द्र, अहंकारी अवे राये;
 साम दाम ने भेद, कथा ते जुगते आजा;
 जेम पथरपर नीर, माने नहि रावणु राग;
 करगरी कछुं में टोटिधा, आंय देप्पाडी अति धरुी;
 पेर पेर में श्रीछयो, उयो नही लंकाधरुी. ३४०
 अक कहीअे तो आठ, ठाठमां प्योव ज प्योवे;
 कहे वानरने वनयर, आप वण करे अतोवे;
 लखा भोजन मांय, आर कलु जेया यांपी;
 अनेक कखा उपदेश, मन में जेयुं मापी;
 दोढा उपर लीह जयम, पटद्रुण गांठ जेवी पडे;
 राठ विना रावणु रीजे नहि, मांगी सीता तो नहि जडे. ३४१

कवित.

छत्रपति छत्रपति, नरेन्द्रका नरपति;
 रुडी कर्मरेभा रति, लुपति मन लावनहें;
 नमे नित्य नागपति, सेवे सिन्धु साधु सती;
 भगपति सभें, गुनीजन जश गावनहो;
 जभजग करे अति, आशीश नित्य हे अति;
 रातपति जेसो रंग, लंकपति (की) लावनहें;
 जिते नहि डाय वाकुं, दशरथके नंदन पाप्पी;
 पंचाश डोटकेरो पति, राजेंद्र अे रावन हे. ३४२

छरपा.

मुपे न प्योव्या राम, निःश्वास मूक्यो मन साथे;
 रावणु सरभुं रत्न, लणुवुं पडशे मुज हाथे;
 आव्यो विभीषणु लूप, आव्यो जश जंभुवतो;
 आव्या नल नील सुग्रीव, आव्यो हठकर हनुमतो;
 महाराज विचार मनमां कस्यो, जे चित्त लहे नही आतुरी;
 सौ सेवक कहे स्वामी सुखो, "देव तेवी करे पातरी." ३४३
 दीधा ददामे धाव, देव दानवपर क्राप्यो;
 लंका गढ दरबार, रामे रजुस्तंल ज रौप्यो;

થઇ પુષ્પની વૃષ્ટ, દેવ અમૃત ધન વૃંદ્યા;
 રાવણુ રોળાશે રણુ, નવ ગ્રહ બંધથી ધૂટ્યા;
 લંકા ગઢ વાનરે વીટિઆ, પોકાર પુર આઘે પડ્યો;
 રાવણુ તે હૈડે હરખિયો, રણુગંગ રચી જુદ્ધે ચઢ્યો. ૩૪૪
 હાલક હુલક હલકાર, લંકાગઢ ભેરે ઝાઝા;
 અનમી અહંકારી અજિત, ચઢ્યા મહીપતની માઝા;
 સુભગ સુધર્મ સુબુદ્ધ, વીર જે જુગતે ભેડા;
 રામ લક્ષ્મણુ લઘુવેશ, પૂર્ણ પ્રતાપિક પ્રૌઢા;
 શેષ નાગ લાગ્યો સળકવા, દિક્ષપાળ દશ ડોલી પઝા;
 બ્રહ્માંડ ગડગડ્યું ધ્રુજ ધરા, રામ રાવણુ જુદ્ધે ચઢ્યા. ૩૪૫
 થયો જવ ઉલકાપાત, વાત મંદોદરીએ જાણી;
 સતી શિરોમણિ નાર, રાય રાવણુની રાણી;
 આવી ત્યાં કર ભેડ, કથન કંથ આગળ કહેવા;

મંદોદરી—રૂઠ્યો જ્યારે રઘુનાથ, ઠામ કીયો પછી રહેવા;
 ભૂલો છે કેમ ભૂપત થઇ, રાય વિચારો રીતને;
 રાણી કહે રીઝવો રામને, સોંપો માત સતી સીતને. ૩૪૬
રાવણુ—રાણીને કહે રાય, દીસે ગતિ તારી ઘેલી;
 અંગદ વિષ્ટિ કાજ, પ્રીત કરવાને પેલી;
 શીશ માટે એ સીત, લાવ્યો છું લક્ષવસા એ;
 વગર રાઠ વઢવાડ, આપું ક્યમ એહ દશાએ;
 બોલ બોલ્યા જે છે રાવણુ, અપ્રજા જતે અનરથ થશે;
 નિશ્ચે નાર નમવું નથી, હોનાર હશે તેવું થશે. ૩૪૭

મંદોદરી—ઘેલા કંથ કુબુદ્ધ, થકી તેં એ શું કીધું;
 સૂતો જગાડ્યો સિંહ, મોત વણુ માગ્યું લીધું;
 અજિત રામ ન જિતાય, અજિત લક્ષ્મણુ કહેવાયે;
 દશ શીશ ભૂજ વીશ, રાળાશો રાવણુ રાયે;
 લંકે વિભીષણુ સ્થાપશે, એટલું એને કામ છે;
 રાજ રાવણુ તારું ગયું, સ્વામી સામળ રામ છે. ૩૪૮
રાવણુ—કટ કટ રાવણુનાર, વાત કહું છેલ્લી છાની;
 આપણે જે એકાંત, મારે મન મનની માની;

પૂર્વ જન્મની વાત, સારી પેરે મુજ સૂઝે;
ક્રોધ ન જાણે અન્ય, બુદ્ધિવંતા નર બૂઝે;
દાનવ શીટી દેવતા થયું, ધ્રાવ દદામે દેષશું;
જિતશું તો જશ થશે, નહિતર વૈકુંઠ લેષશું. ૩૪૯

મંદો-સાખાશ રાવણરાય, સાખાશ એ બુદ્ધિ તારી;
સાખાશ હઠ હિમ્મત હોડ, હવે નિશા થઇ મારી;
આઘ અંત એવું મન, રામ હદેમાં રહેજો;
અહંકાર એથી લક્ષ કોડ, નરેંદ્ર નકરો કહેજો;
માનુની કહે એસું માળિયે, બુદ્ધ જોઈ છું તાહરું;
કાયર થશે મા કંથડા, વચન માનો એ માહરું. ૩૫૦

કવિ-વચન ચઢાવ્યું શીશ, ધશ સમર્થ એક ચિત્તે;
રાવણે પેરિ માળ, રાજ રાજેશ્વર રીતે;
દાવે મોકલ્યો દૂત, પૂત દશરથના સાથે;
કાયર બેઠાજ ક્યમ, લડો હેતે મુજ હાથે;
લાલ્યા લંગૂર રીંછ વાનરાં, કોડવાર શું કહું કથી;
જિત્યાં છે આપે અજાણિયાં, શેષનાગ દીઠા નથી. ૩૫૧

સામસામાં રણુતર, શર સંઝામે ચઢિયા;
નેવું દિવસ નિઃશંક, વીર વિવાદે વઢિયા;
વરણુવે શત યુગ શેષ, તોય પૂરું નવ થાયે;
એક પાસે શ્રીરામ, બીજે શ્રીરાવણ રાયે;
રામે જાણ્યો રણુજિત એ, જનુની એક રાવણુ જણ્યો;
એકાણું દિવસે એક બાણુથી, રામ હાથે રાવણુ હણ્યો. ૩૫૨

અનમિયે મૂક્યો અહંકાર, રામ રાવણુને જોષ;
નથી જન્મ્યો કો સૃષ્ટ, નિશા સર્વની હોષ;
રાવણુનો રણુજંગ, દીઠો તે અચરત અડિયો;
એ માટે અવતાર, પ્રભુને લેવો પડિયો;
ભગત શર ભૂમિ પતિ, બળિયો બહાદુર ધણો;
સામળ કહે શ્રીરામજી, હડીલો હિમ્મતે હણ્યો. ૩૫૩

રાવણુ પામ્યા રાજ, અવિચળ પદવી આપે;
વિભીષણુ પામ્યો લંક, પૂર્ણ તે પુણ્ય પ્રતાપે;

मल्यां रामने सीत, विन्नेग लाग्या ते तनना;
 हुंहुलि वाग्यां देव, मनोरथ पळोव्या मनना;
 सीता लेध सिधारीच्या, दर्शन अयोध्या गामनुं;
 न्य न्यकार नगमां थयो, राण थयुं श्रीरामनुं. ३५४

मल्यां मात ने ब्रात, मल्या लरत लाविक लाध;
 वितक वर्षा जे पार, तणां ते कळां माध;
 हनुमान तणी हिम्मत, सुष्णीने मोटम मेढी;
 वृथा अमृत मेढ, रंग रुडानी रेढी;
 छत्र धराव्युं. रामण, लक्ष्मणु यमर करे निहां;
 सामण इहे शोभा वणुी, मेढ माग्या वरसे तिहां. ३५५

रामचरित्र पवित्र, गाय जे नर ने नारी;
 धडातेर पय्या सहित, अधिक पामे उद्दारी;
 दूध पुत्र धरसूत्र, पुरंदर पदवी पामे;
 जन्म भरणु जंजण, वेदना सधणी वामे;
 श्रीरामचंद्र कृपा करे, धश्वर पदवी आपे अती;
 सामण इहे सेवो सहु, राम लक्ष्मणु सीता सती. ३५६

हालुरो.

श्रीता वक्ता सांभणो, इहे इवि कर जेड;
 सामण इहे ज्योतो सज्जन, जे जे श्रीरणुछोड. ३५७

अंगदविष्टि संपूर्ण.